

*Duiken in
elkaars wereld*

Jo & Rosalie

Duik in de Frans-Vlaamse cultuur en natuur aan de Noordzee

Voorwoord

Beste lezer(es),

De Franse Jo, een adolescente, gaat samen met Rosalie, Nederlandstalig, op onderzoek naar hun voorouders naar wie zij vernoemd zijn: Joséphine en Rosa. Ze ontdekken hun gezamenlijk verleden langs de Frans-Belgische grens, terwijl ze ook geconfronteerd worden met de hedendaagse kwetsbaarheid van de bijzondere biodiversiteit aan onze kust.

Doorheen hun opzoekingen belanden deze twee adolescenten in het dagelijks leven van de kustbewoners van Fort-Mardyck en De Panne, tussen 1892 en 1910. Ze duiken in de wereld van jongeren die aan beide kanten van de grens een gemeenschappelijk lot delen: Ijslandvaarders, en de rol van de vrouwen wanneer de mannen voor de helft van het jaar op zee zijn en soms nooit terugkeren... Jo & Rosalie raken gefascineerd door de verhalen van hun gezamenlijke geschiedenis. Ze maken een reis door de tijd, waarbij verleden, heden en toekomst zo sterk met elkaar verweven zijn.

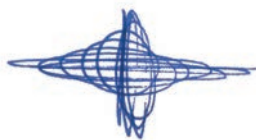
Jo & Rosalie duiken in elkaars wereld, en ontdekken al het moois dat de Noordzee en haar duinen ons biedt. Met hun avontuur ontwaakt een collectieve bewustwording van de rijkdom en kwetsbaarheid van onze Noordzeekust en haar biodiversiteit.

De Directie Cultuur en Internationale relaties van de stad Dunkerque^o realiseerde dit boekje in samenwerking met het Provinciaal Bezoekerscentrum Duinpanne en de Dienst Cultuur van De Panne. In deze Nederlandse versie linken we de verhalen en opdrachten ook aan de Sustainable Development Goals (SDG's).

Dank in het bijzonder aan alle Frans-Belgische partners die deze originele en vernieuwende uitgave hebben helpen realiseren.

Jurgen VANLERBERGHE
Gedeputeerde van de Provincie
West-Vlaanderen

Bram DEGRIECK
Burgemeester van De Panne

Patrice VERGRIETE
Burgemeester van Dunkerque

Inhoud

P. 04 - 07	Reis door de tijd
P. 08 - 11	Kermis - 'Jours de ducasse'
P. 12 - 15	Op weg naar Ijsland
P. 16 - 19	Jongens aan boord
P. 20 - 23	Vrouwen van de zee
P. 24 - 27	En op het land
P. 28 - 31	Uit-tips van Jo en Rosalie
P. 32 - 37	«C'est quoi?», Biodiversiteit?
P. 38 - 39	Doorheen tijd en ruimte...
P. 40 - 41	Doen!
P. 42	Op weg naar de toekomst?
P. 43 - 51	Jo & Rosalie vereenvoudigde versie
P. 44	Visserisdorp
P. 45	Zo was het hier vroeger
P. 46 - 47	Ijslandvaarders: Jongens op zee
P. 48 - 49	Visserstvrouwen en meisjes op het land
P. 50 - 51	De natuur in onze duinen en aan zee

Dit boekje werd gerealiseerd door de Dienst Cultuur en Internationale relaties van de stad Dunkerque (FR) in samenwerking met het Provinciaal Bezoekerscentrum Duinpanne (B) en de dienst Cultuur van De Panne (B), met de steun van Valérie Ducrocq, Valérie Vandenbussche, Geert Vanthuyne, alsook Claudine Laden, Mauricette Gellé, Karine Cordier, Anne-Marie Benoit, Bart Bollengier, Francis Bénard, Jean-Pierre Mélis, Bruno Cooren, Marie-Christine Lambrecht, Sharon Chaerel, Karine Veranneman, Robert Claes, le Centre de la mémoire urbaine d'agglomération (Archieven van Dunkerque), le Centre Iconographique de la Flandre, le Musée Portuaire de Dunkerque, l'Aquarium de Dunkerque, NAVIGO - Nationaal Visserijmuseum Oostduinkerke (B), la Société d'histoire et d'archéologie, le CPIE Flandre Maritime, SAVS Flandre Maritime Trisomie 21 France en Isabelle Mercier.

Directeur oorspronkelijke publicatie (FR): Cécile Callewaert (FR). N°ISBN : 978-2-9533068-2-8 gedrukt op 3750 exemplaren. Idee en auteur: Valérie Ducrocq (FR). Lay-out: Happyday. Nederlandse Uitgever en druk Nederlandstalige versie (2023): Provincie West-Vlaanderen, Duinpanne. N°ISBN: 9789081033497

D/2024/0248/01

Foto's : CMUA –Archives de Dunkerque (p. 16, 18, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 38, 46, 48), Jean-Pierre Mélis et les Œuvres de mer (p. 14, 17, 18, 19, 43 en 47), Francis Bénard (5, 6, 10, 38, 44), Stad Dunkerque, CUD, private collecties, Dienst Cultuur De Panne (p. 5, 6, 7, 9, 10, 19, 25, 30, 38 et 39), collection « Joseph Lamps, Jeanne Devos – C.I.F – C.F.F » de Wormhout (p. 13, 24, 46 © Ovide Ammeux), collection Musée portuaire de Dunkerque (p. 15), Bray-Dunes (p. 17, 18), tekening Pénélope Vandenbussche (p.39), Navigo – Nationaal Visserijmuseum (p. 30, 39 © Jan D'Hondt), Provincie West-Vlaanderen, Duinpanne (p. 30, 34, 35, 37), © Luc David, © Ronny Van Acker, © Vlaanderen verbeeldt, Westhoek verbeeldt.

Illustraties : Camille Demey-Nguyen (FR).

Inleiding

In een pretpark in De Panne, aan de Belgische kust, weergalmen tal van kreten in verschillende talen. Wandelaars delen er vreugdevolle emoties. Van stilte is hier geen sprake. Het is zomer 2019.

Jo, een jonge Française en de Belgische Rosalie, kennen elkaar niet. Als ze samen hun eerste angsten doorstaan in de beruchte « Anubis », zorgen de sterke sensatie en verbijstering voor enkele glimlachjes... Een eerste kennismaking, waarna ze besluiten om de hele dag samen te blijven voor een dag vol gegiechel en spannende momenten in de wachtrijen.

Na deze onvergetelijke dag blijven ze in contact via sociale media. Als plots covid-19 de wereld op zijn kop zet en hen dwingt om hun gewoontes te doorbreken, maken Jo & Rosalie van de lockdown gebruik om elkaars taal nog beter te leren. Ze willen duizenden verhalen uit hun tienerleven aan elkaar kunnen chatten. Vervolgens gaan ze op ontdekking in de prachtige natuurgebieden dicht bij huis: het uniek uitgestrekt duinengebied tussen Dunkerque en Nieuwpoort, en de zee... waar hun reis door de tijd begint...

Jo & Rosalie duiken in elkaars wereld en nemen je graag mee op avontuur waar grenzen vervagen en verleden, heden en toekomst elkaar verbinden.

Hoe lees je dit boekje ?

Op de linkerpagina's delen Jo & Rosalie hun ontdekkingen, foto's en verhalen over hun gemeenschappelijke lotsbestemmingen.

°Typische woorden en plaatsnamen staan bewust in de taal van het land in kwestie, voor een unieke taalbeleving!

Sterretjes « * » verwijzen naar de rubriek **Wat-is-me-dat-taaltje?** waar de woorden worden uitgelegd.

De rubriek **#ikwilmeerweten** geeft je links om jouw nieuwsgierigheid te voeden.

Op de rechterpagina's dagen Jo & Rosalie jou uit met onderzoeksoopdrachten en spelletjes waar je 'van nature' nieuwsgierig van wordt. Gelinkt aan de 'sustainable development goals' geven ze stof tot nadenken en inspiratie voor een duurzame toekomst. In Duinpanne kan je een SDG-koffer reserveren.

In de rubriek « **Wist-je dat?** » ontdek je twee landschappen die tegelijkertijd zo bijzonder zijn, en toch ook zoveel gemeenschappelijk hebben.

Reis door de tijd...

~Jo
Hey Rosalie, wist je dat « Jo » het verkleinwoord is van Joséphine ?
Voornaam van mijn over-over-over.....grootmoeder. 😊

~Rosalie

😊 Jo doet mij eerder denken aan een Manga- heldin en Joséphine aan een keizerin...!

~Jo
Ja dat is waar. Mijn ouders gaven mij deze voornaam ter herinnering aan een mooie en tegelijk sterke vrouw. In Fort-Mardyck is deze voornaam eigenlijk altijd in de mode geweest. In 1906 waren er 42 Joséphines in het dorp!

~Rosalie

Is dat waar je woont?

~Jo
Nee, ik woon in Dunkerque, maar we nemen regelmatig de bus om er mijn familie te bezoeken. Het is trouwens zij die mij al die verhalen van vroeger vertellen. Zo weet ik dat Joséphine geboren is op 1 september in 1892, in een klein huisje in de «rue Faskrudford*».
😊 Het dorp lag toen midden in de duinen. De straten waren van zand en olmen zorgden voor de afbakening. De huisjes waren wit, van elkaar gescheiden door een soort oevers, of 'houves*' zoals ze in het Frans zeggen. Joséphine sprak 'le patois*' in dit dorp waar er altijd 'ambiance' was. Fort-Mardyck verwijst naar een fort, gebouwd in 1622 tijdens de Spaanse bezetting. Het vormde een soort dijk (dyck) bij de zee (mar in het Spaans).

~Rosalie

Het zal wel mooi geweest zijn, dat dorpje van Joséphine !

~Jo
Jazeker. Het was een vissersdorp. Joséphine werd er grootgebracht met haar broers Pierre, de oudste en 2 jaar ouder dan zij, François, 'de Benjamin', en haar ouders Marie en Edouard. Ze leefden met 5 in één ruimte, verwarmd door een kolenkachel naast het alkoofbed*. De ruimte werd verlicht met een kaars. Het water kwam uit de waterput voor het huis, naast het kippenhok. Achteraan in het cot'che*, was er soms een geit, een voorraad kolen en wat gereedschap om het tuintje te onderhouden.

~Rosalie

Dit dorpje lijkt me leuk ! ❤️❤️❤️ Het is zo anders dan wat wij nu kennen aan de kust. Mijn vader vertelde me dat er hier ook zulke vissershuisjes waren toen mijn overovergrootmoeder Rosa hier leefde. Enkele kan je zelfs nu nog zien aan de Oosthoek in De Panne. Hij vertelde me ook dat Leopold I, de eerste koning van België, zijn eerste voet op Belgisch grondgebied zette in De Panne. Dat was op 17 juli 1831. De koning kwam via het strand vanuit Dunkerque, begeleid door de Franse cavalerie. 😊

~Jo
Ongelooflijk ! 😊 Ik had wel graag deze paardenparade en de koningsintrede gezien op het strand.

Reis door de tijd... Jouw beurt

Stamboonderzoek - Familiekunde

Wie waren jouw voorouders ?

Stam jij soms af van een historische beroemdheid? Waarom heb jij blauwe, groene of bruine ogen? Vanwaar die sproetjes?

Dankzij de **genealogie***, dat is de studie van de generaties van een familie, kan je je voorouders beter leren kennen. Je kan jouw stamboom maken naar het voorbeeld op [blz. 40](#). Hiervoor zal je wel vragen moeten stellen aan je naaste familie, oude foto's opzoeken, ...

Een beetje geschiedenis

Een gezamenlijk territorium, een revolutie en verschillende koninkrijken

- **Koningen** : Langs de Maestraat en op het strand, herinneren grenspalen van 1819 ons aan de afbakening van de grens tussen Frankrijk, toen nog onder Koning Louis XVIII, en Nederland, waar toen Willem I regeerde (Willem Frédéric van Oranje-Nassau). In december 1830 kwam het volk echter in opstand tegen Willem I. Om eeuwigdurende oorlogen omtrent de grenzen tussen Frankrijk, Engeland, (Spanje) en Nederland stop te zetten, werd België gecreëerd. 1831: België wordt een constitutionele monarchie, met een neutrale koning uit Groot-Brittannië maar van Oostenrijkse afkomst: Leopold I van Saksen-Coburg. De officiële taal is hier in Vlaanderen (terug) het Frans, om de onafhankelijkheid van Nederland te benadrukken. Het volk mag Frans-Vlaamse dialecten behouden: het tweetalig karakter onderscheidt ons van het ééntalige Frankrijk.

- **Het volk** : Deze twee foto's uit het begin van de XX^este eeuw, geven een beeld van de beide zijden van de huidige grens. Fort-Mardycken De Panne. **Wat merk je op ?**

De grenspalen Frankrijk/Nederlanden (België bestond toen nog niet) vind je in De Panne langs de Maestraat, op het einde van Duinhoekstraat en op het strand bij het Grenspad, bv. 51°05'20.3"N 2°32'44.2"E
Aan jou om er eentje te vinden !

DE PANNE
Koninklijke Baan

FORT-MARDYCK
Route conduisant
à la Plage - de baan die
naar zee leidt

In het begin van de XXe eeuw, leefde het volk hier voornamelijk van visvangst en de oogst van hun moestuintjes.

#ikwilmeerweten

Jouw familienaam hangt vaak af van een bijnaam van één van je verre voorouders.

Wil je meer weten over je naam? Misschien heeft jouw naam zelfs een Franse afkomst? Zoek de verspreiding van jouw naam op door middel van volgende zoektermen:

oorsprong familienaam geneanet

Mooie beelden in de Franse reportage van France 3 Nord-Pas de Calais in 2017 - Georges Tillard « De Dunkerque à La Panne, découvrez la côte des dunes de Flandre »:

dunkerque de panne france3

In 1906, was ongeveer 30 % van de bevolking in Fort-Mardyck jonger dan 11 jaar. Ook bij ons telden de gezinnen veel kinderen.

* Wat-is-me-dat-taaltje?

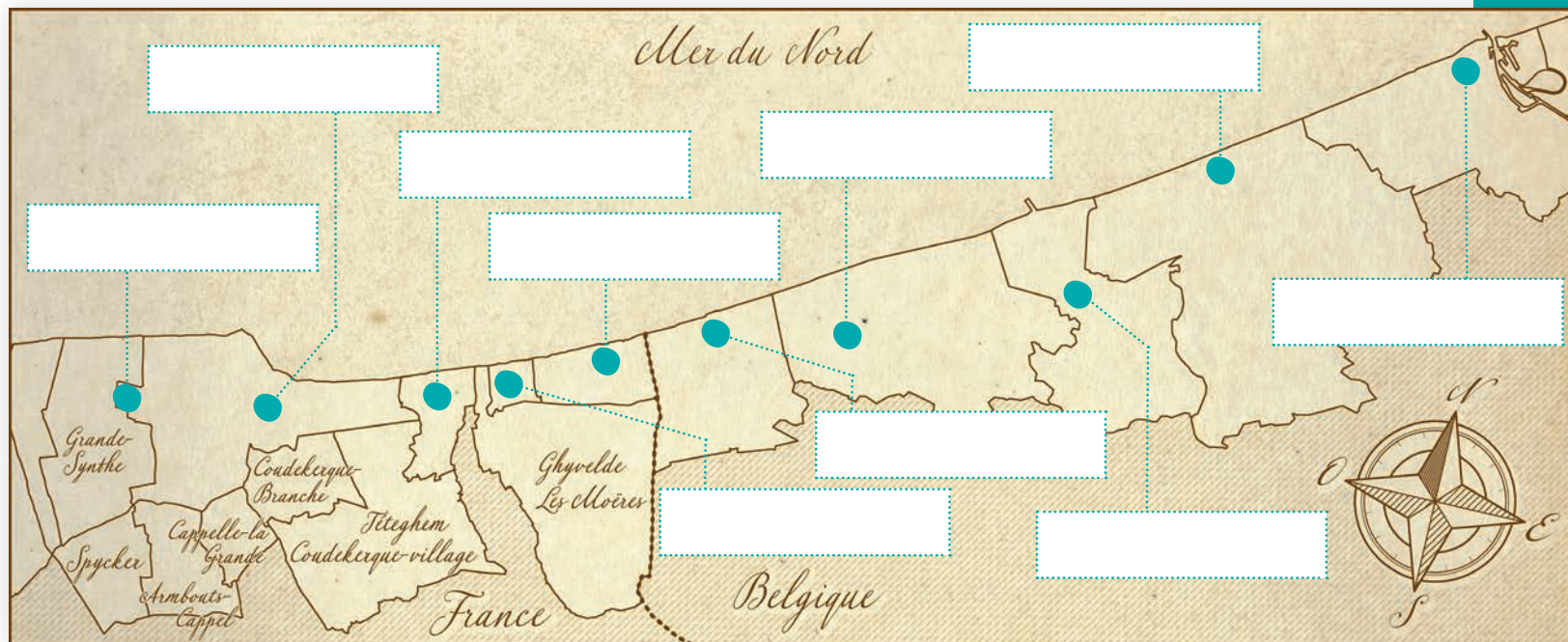
- GENEALOGIE** Is de wetenschap van onderzoek naar afstamming en familiebanden (stamboomonderzoek).
- FASKRUDFJORD** In het oosten van IJsland was dit havenstadje (genoemd naar de Fjord) de belangrijkste tussenstop voor onze IJslandvaarders, en dit tot het begin van de XIXe eeuw. Het straatje is dus genoemd naar de Faskrudfjord in IJsland.
- PATOIS** Het dialect « picard ch'ti » van de plaatselijke bewoners die vooral uit Picardie kwamen. In Dunkerque spraken ze toen vooral een Frans-Vlaams dialect: 'le flamand' of 'Vlamsch'.
- HOUVES** Frans voor wanden van opgehoopt zand, afgeleid van het Vlaams « oever ».
- ALKOOFBED** Bed ingebouwd in een nis ('alcove' in het Frans)
- COT'CHE** Hokje achter de aanbouw waar het keukentje zich bevond. In het Vlaams «'t kotje» .

Onze Noordzeekust Van Fort-Mardyck tot Oostende

Fort-Mardyck ligt op slechts 30 kilometer van De Panne.

Op deze kaart plaats je de namen van de kustgemeenten: Bray-Dunes, De Panne, Dunkerque, Fort-Mardyck, Koksijde, Leffrinckoucke, Middelkerke, Nieuwpoort, Oostende en Zuydcoote.

Met de fiets, bus of tram, met de wagen... Keuze genoeg om deze leuke stadjes te ontdekken. Een prachtige fietssnelweg 'voie verte' loopt van de grens tot in Dunkerque, en er is ook een Franse lijnbus Dunkerque - De Panne.

Coudekerque, Ghyvelde, ... Wat verder in de Franse polder is er ook Hondshoote, Westkappel, Wormhout, ...

Het is op het strand van De Panne dat, op 17 juli 1831, de toekomstige koning Leopold (I) van Saksen-Coburg het Belgisch grondgebied binnentreedt. Hij reist door naar Brussel om er zijn eed af te leggen op de Belgische Grondwet, op 21 juli 1831.

In De Panne getuigt een groot standbeeld van deze historische passage. Sinds 1890 vieren we ook de Belgische nationale feestdag op 21 juli, ter herinnering aan de dag dat België officieel onafhankelijk werd.

In Frankrijk is de nationale feestdag de herinnering aan 'la prise de la Bastille du 14 juillet 1789', het symbool van het begin van de Franse revolutie, waarbij Frankrijk een republiek werd.

Welke Europese landen hebben ook nog een koning of koningin?

Op het einde van de 19^e eeuw telde de 'Vlaamse' kust slechts enkele straten en vissersdorpen, midden in de duinen rond de haventjes van Nieuwpoort, Oostende en Blankenberge. Aan de Franse zijde dezelfde lage huizen, met de rug gekeerd tegen de noorderwind. De typische vissershuisjes stonden dikwijls op de duin-polder-overgang langs de zuidflank van de paraboolduinen, beschut van de zeewind en verwarmd door de zon die op het zand reflecteert.

Kermis - 'la ducasse'

~Jo

Op de eerste zondag van oktober was het altijd kermis in Fort-Mardyck. Na de mis vergezelde Joséphine haar ouders naar het befaamde aperitiefbal. Tijdens de middag kon men in het feestende dorp de keukengeuren opsnuiven. Na de roomtaart « van het huis » en de traditionele bistouille*, ontmoetten de dorpingen elkaar bij de carroussels* in het centrum van het dorp. s' Avonds was iedereen op het bal tot in de vroege maandagochtendurtjes. De hele week was de kermis voor Joséphine een feest dat haar avonden opfleurde na de zomervakantie*.

Op de meisjesschool 'Ecole de l'Amirauté', leerde Joséphine, mijn overovergrootmoeder, maar al te graag geschiedenis, aardrijkskunde, rekenen en breien. Haar vader had zelfs haar breinaalden ontworpen op basis van fietsspaken. Zij hield ook van lezen, vooral de romans van la Comtesse de Ségur zoals De kat en de Goudvink* * uit 'Les malheures de Sophie'. 😊

Met haar kat Mitzi, amuseerde Joséphine zich met het vangen van merels en lijsters, die eindigden in de ratatouille*. Ze vond dit lekkerder dan gekookte haring in azijn en droogvis*. Vaak liep ze naar haar 'mémé' om zich tegoed te doen aan macaroni met boter en cassonade. Thuis was het op zaterdag gekookte bouillie*. Omdat ze dit niet lustte, gaf ze het stiekem altijd aan haar kat.

~Rosalie

Jo, we hadden wel bevriend kunnen zijn met die Joséphine. 😊 Nieuwsgierig als ik ben, zal ik wat opzoekingen doen over die gravin 'comtesse de Ségur'. Wist je dat in België, tot de Eerste Wereldoorlog (1914-1918), het niet verplicht was om naar school te gaan? Veel kinderen werkten toen bij hun ouders. Voor wat vertier mochten jongeren naar de kermis. Het schijnt dat er in Oostende zelfs een kermis op het ijs was als het vroom. Iedereen amuseerde zich tot in het duister, bij het licht van toortsen. Hoe cool is dat! 😊

Mijn buurvrouw, Karine, die veel afweet van onze vissersgeschiedenis door de verhalen van haar grootouders die ook vissers waren, vertelde me dat in die tijd de maaltijden vooral bestonden uit witte bonen, die de Pannenaars kweekten in het zand rond de huizen. Deze aten ze met konijn dat ze uitrookten* in de duinpannes*. Daar waren er hele kolonies!

In het dorp waren ook wat varkens, geiten en enkele schapen die in de duingraslanden konden grazen. Karine herinnert zich ook de vieze smaak van levertraan (olie uit de lever van kabeljauw) die ze regelmatig moest slikken voor een goede gezondheid en een goed zicht. Gelukkig bestaan er nu andere (plantaardige) bronnen van omega 3 met hetzelfde effect!

Kermis... Jouw beurt

Kermis-attracties

Kermis en elektriciteit

Rond 1870 zag men de eerste paardenmolens die aangedreven werden met een stoommachine; vijftig jaar later wordt de drijfkracht elektriciteit. **Zou jij nog zonder elektriciteit kunnen?**

Hoe de kermissen rond 1900 in onze dorpen verliepen, kunnen we lezen bij auteurs als Ernest Claes en Herman Teirlinck. Er waren attracties die testten hoe sterk de mannen waren, er klonk muziek uit een mechanisch orgeltje, aangedreven door een zwengel. Hier en daar speelde de dorpsfanfare een mars.

Op de jaarlijkse kermis konden mensen uit verschillende bevolkingslagen en uit naburige dorpen en gehuchten elkaar ontmoeten, dansen, spelen en muziek horen.

Elektriciteit kan heel vervuilend zijn als het geproduceerd wordt door fossiele brandstoffen of kernenergie. Welke meer duurzame energiebron zou je gebruiken nu? _____

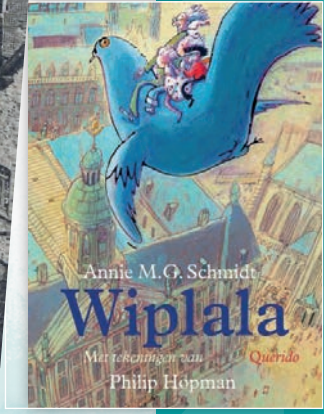
Eten en drinken

Voedselbosjes en de duinen als supermarkt

Tussen de dorpen waren uitgestrekte duinen. Een supermarkt bestond nog niet en vlees was enkel voor speciale gelegenheden. Allerlei planten deden dienst als medicijn, zeep, kleurstof, groente, ... Er waren moestuintjes, bessenbosjes en kleine akkers, al waren groentjes toch luxe als je leest wat Joséphine moest eten... **Bedenk een vegetarisch gerechtje met groentjes uit de moestuin waar Joséphine haar vingers voor zou aflikken, bv met duinasperges:**

Donderdag veggiedag
EVA vzw
<https://youtu.be/1KySc8xChUA>

sdgs.be/nl
Laat zien wat je doet!

Later, met de opkomst van het kusttoerisme na de oorlog, kwamen de eerste villa's van De Panne in de duinen bij de «Kykhill», waar vroeger de vissersvrouwen op de uitkijk stonden. De uitkijkpost is nog te zien in het park in het centrum van De Panne.

Bekijk het filmpje op sdgs.be over de sustainable goals en bedenk hoe jij thuis, in de jeugdbeweging of op school kleine acties zou kunnen ondernemen die het verschil kunnen maken in jouw omgeving. Laat vervolgens weten wat je effectief doet!

Duurzamere energiebronnen voor elektriciteit: Zonne-energie (fotovoltaïsche cellen voor elektriciteit en zonnepanelen voor verwarming; wind-energie, ... waterstof; waterkracht uit getijden of van bestaande infrastructuur zoals sluizen ... Denk telkens ook na over de voor- en nadelen van je keuze (voor mens en milieu); Vergeet zeker niet om in eerste instantie minder elektriciteit te verbruiken door andere toestellen, mechanische oplossingen (ook minder dataverbruik want de digitale voetafdruk is ook niet min!)

(**) De Goudvink (Fr: bouvreuil) is een discreet vogeltje dat voorkomt in tuinen rond natuurgebieden en zich voedt met de zaadjes van paardenbloemen (Fr: pissenlits). Je kan het vogeltje waarnemen in de 110 hectare beschermd natuurgebied 'les Salines de Fort Mardyck', een voormalig industriegebied dat werd teruggegeven aan de natuur. Op de tekening hiernaast is het geen Goudvink! **Weet jij welke vogel daar wel op de tak zingt?**

Zowel in Frankrijk als in België waren er toen jongens- en meisjesscholen. Enkel in de kleuterklas en in kleine dorpjes op de boerenbuiten mochten jongens en meisjes samen naar dezelfde school.

*Wat-is-me-dat-taaltje?

- RATATOUILLE** Hutspot of 'Rata' algemeen voor stoofgerechtjes met patatjes, bv. patatjes gestoofd met prei (Fr: rata aux poireaux)
- HARENG PEK** Haring geconfijt in azijn (rolmops).
- CARROUSELS** Draaiende kermisattracties, zoals de paardenmolen.
- BISTOUILLE** Mengsel van koffie en sterke drank.
- ZOMERVAKANTIE** Was toen in Frankrijk tussen 1 augustus en 1 oktober. In België eerder al zoals nu (tot 31/8).
- UITROKEN** Het dier laten vluchten uit zijn nest of hol.
- PANNE** Lager gelegen zone midden de duinen, vandaar ook 'De Panne'.
- BOUILLIE** Bouillon van soepvlees, taai stuk vlees, te taai om te bakken en dat je dus lang laat koken in de soep.

Geboren in 1799 in Rusland, schreef la Comtesse de Ségur, of Sophie Rostopchine, haar eerste boek voor haar kleinkinderen, op haar 57ste. Ze sprak 5 talen! Er is een museum aan haar gewijd in Normandië. Haar kasteel en haar exentrieke klederdracht kan je zien op:

[video segur musee](#)

Tot 1914 was onderwijs bij ons vooral in het Frans, om de onafhankelijkheid van Nederland te benadrukken. Pas later in de jaren 1950 kwamen de verhalen van de Nederlandse Annie Maria Geertruida Schmidt (° 1911 - + 1995).

[wiplala ba](#)

In 1925 begon de 18-jarige Alberic Florizoone in Adinkerke een kleine onderneming voor de verkoop van honing. Hij was al de vierde generatie bijenkwekers in de familie. Zijn lezingen en educatieve tentoonstellingen over bijen, met enkele attracties, groeiden uit tot een groots dieren- en pretpark met sprookjesbos:

[www.meli.be/ meli-park](http://www.meli.be/)

? Wist-je-dat?

Ooit was er in De Panne «Meli Park». Gecreëerd in 1935 door Albéric-Joseph Florizoone, een Belgische industrieel en fervent imker, bood dit attractiepark educatieve thema's aan rond de wereld van de bij. De naam «Meli» was een letterspeling van het Franse «miel» (honing).

Er was ook een mini-zoo met flamingo's en een aapje dat graag wat spullen van bezoekers stal. In 1949 kwam er een bruine beer, Teddy, die er tot in de jaren 1970 verbleef. De dieren, het natuurlijk groene labyrint (doolhof), de grote inloopvolière en de educatieve attracties brachten de bezoekers in contact met de natuur. 64 jaar later werd het park overgenomen en getransformeerd tot het huidige Plopsaland.

Het is nu sinds 2005 in Fort-Mardyck dat 'Bio-Topia' meer dan 270 dieren uit verschillende continenten opvangt.

www.bio-topia.fr

Terug in de tijd Zoek de fouten

We zijn in 1902. Joséphine en Pierre zijn op de kermis. Vind je in deze tekening 6 elementen die in die tijd nog niet bestonden?

?

Oplissing: De smartphone in de hand van Joséphine: de eerste mobiele telefoon dateert van 1973. De baskets (schoenen van Pierre): pas in 1868 in New Heaven (USA) werden de eerste sportschoenen gecreëerd. Pas tussen 1970 en 1980 kwam de hip-hop en werden sportschoenen gecommercialiseerd. De moderne attractie op de achtergrond: in 1950 herdefiniëert Walt Disney het concept van een attractiepark. De auto: voor de Tweede Wereldoorlog waren er in Fort-Mardyck slechts drie, en in De Panne ook slechts een handvol: enkel de rijkste burgers van het dorp konden zich dit veroorloven. De cinema: pas in 1929 werd in Fort-Mardyck een kleine cinemazaal gebouwd. In De Panne waren er toen al 3: de Minerva, de City en de Venus Brussels. En het waterkraantje: de installatie van leidingwater gebeurde pas na de Eerste Wereldoorlog. De Intercommunale Watermaatschappij 'IWWA', nu Aquaduin, werd namelijk opgericht in 1924.

Op weg naar Ijsland

~Jo

Voor mijn verjaardag kreeg ik van Francis, een vriend van de familie, de roman «P'tit capitaine», geschreven door een plaatselijke auteur in Dunkerque. Dit mooi verhaal bracht me op het idee om zelf zo'n verhaaltje te schrijven over de mensen van toen...: 😊😊

...

Pierre, de broer van Joséphine, was 14 jaar. Hij vertrok naar «Islande». Hij was scheepsjongen* op één van de 59 uitgeruste schepen* die de kabeljauwvloot rijk is. Meer dan 1000 vissers-matrozen leefden aan de kust tussen Oostende en Grand-Fort-Philippe. Trots als hij was scheepste hij in aan de zijde van zijn vader. Pierre moest vooral waken over het vuur in de keuken, de pijp van de matrozen aansteken en de officiersvertrekken schoonmaken.

Marie breide voor Maurice en Pierre warme kleren. Ze naaide pantoffels uit huiden en vervaardigde wanten gesneden uit vilt die ze vervolgens bovenop de geoliede kleren stapelde (jassen, broeken, zuidwester*) in de jutezakken, zonder te vergeten om er een gewijd palmtakje en een medaille van Onze Lieve Vrouw tussen te steken.

Voor het vertrek trok de hele familie op zijn zondags gekleed naar het kleine kapelletje van Onze-Lieve-Vrouw-der-Duinen voor de traditionele zegening, gevolgd door de geneugten van carnaval. Deze drie dagen feest hielpen om het afscheid wat te vergeten, alsook het gevaar, de zware levensomstandigheden en het moeilijke werk die ze voor een armoedig loontje zouden trotseren.

Het was dus op een ochtend in 1904 dat een groot deel van dorpingen, te voet, de zeelui naar Dunkerque begeleidde. Maurice en Pierre gingen aan boord van de galette* «l'Islandaise»*, waar ze zich voegden bij de kapitein, «Maitre de pêche» genoemd, alsook de tweede in bevel en de twee luitenanten. Daarnaast ook de kuiper* of in het Frans le «tonnelier», de inzouters* of «saleurs» en de matrozen, waarvan sommigen uit De Panne, Koksijde, Oostduinkerke en Nieuwpoort. Op het uur van vertrek moesten de vrouwen en de kinderen van boord. Vanop de strandhoofden, die zwart zagen van het volk, zwaaiden ze ter afscheid. In clusters getrokken door een stoom- sleepboot*, bereikten de zeilschepen de voorhaven door de sluis voor «de Leughenaer»- toren, wat voor een fantastische puinhoop zorgde. Nauwelijks waren ze de strandhoofden voorbij, of de bemanning knielde en begon te bidden. Aan wal deden de vrouwen hetzelfde. 😊

~Rosalie

Prachtig, je bent een geboren schrijfster. ❤️😊 ik kan niet wachten om het vervolg te lezen!

Naar Ijsland... Jouw beurt

Rekenen

De tocht naar 'Islande'

Ongeveer 1200 zeemijl liggen onze huidige kustgemeenten verwijderd van de diverse visgebieden van Ijsland. De goeletten, de vloot van de kabeljauwvangst, verplaatsten zich aan een gemiddelde snelheid van 5 knopen.

Eén knoop komt overeen met de afstand van 1 zeemijl* die op 1 uur tijd wordt afgelegd. **Hoelang duurde de overzeese tocht?** (zonder rekening te houden met de pauzes om te vissen, en ervan uitgaand dat de atmosferische weersomstandigheden gunstig waren)

Bereken je antwoord eerst in uren en dan in dagen.

Taal

Vertrek naar Island / Départ pour l'Islande

In «Chants populaires des flamands de France», brengt Edmond de Coussemaker ode aan de Ijslandvaarders met dit lied, dat werd gezongen door de vissers aan boord. Een strofe :

Tous ceux qui veulent prendre des cabillauds

Et faire bonne pêche, s'en vont en Islande

Oui, en Islande, en Islande !

Après trente-trois voyages,

Ils ne sont pas encore fatigués.

Alle die willen naar Islande gaen.

Om kabeljauw te vangen.

En te visschen met verlangen.

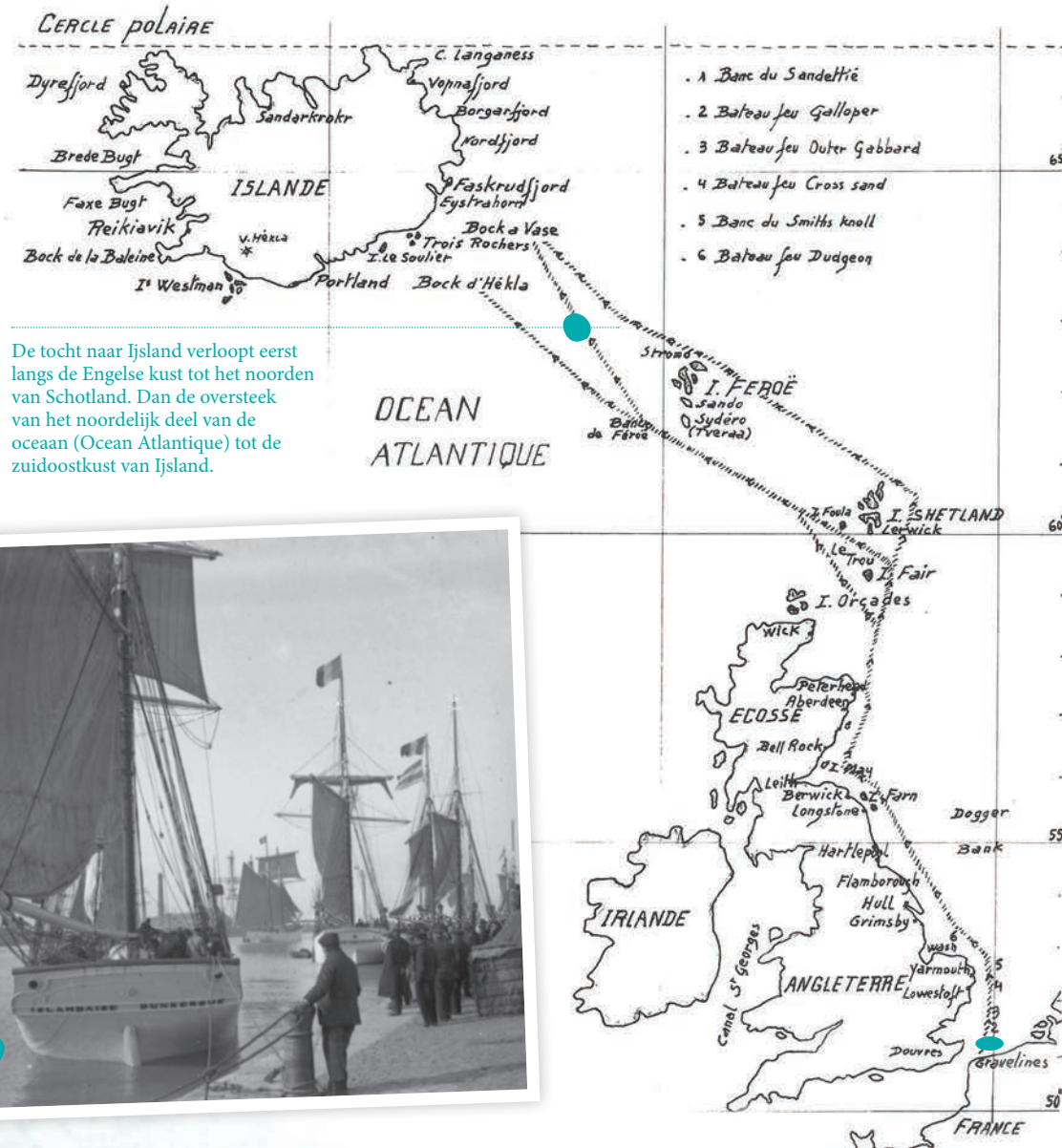
Naer Islande (bis), naer Islande toe.

Tot driendertig reizen zy zyn nog niet moê.

Tussen 1737 en 1936 vertrokken uit de verschillende havens langs onze Noordzeekust, duizend verschillende vissersboten. Ze ondernamen meer dan 10 000 reizen naar de zeeën van Ijsland.

(* Om je te helpen, 1 zeemijl = 1,852 km. Om de snelheid te berekenen, moet je de afstand delen door de tijd.

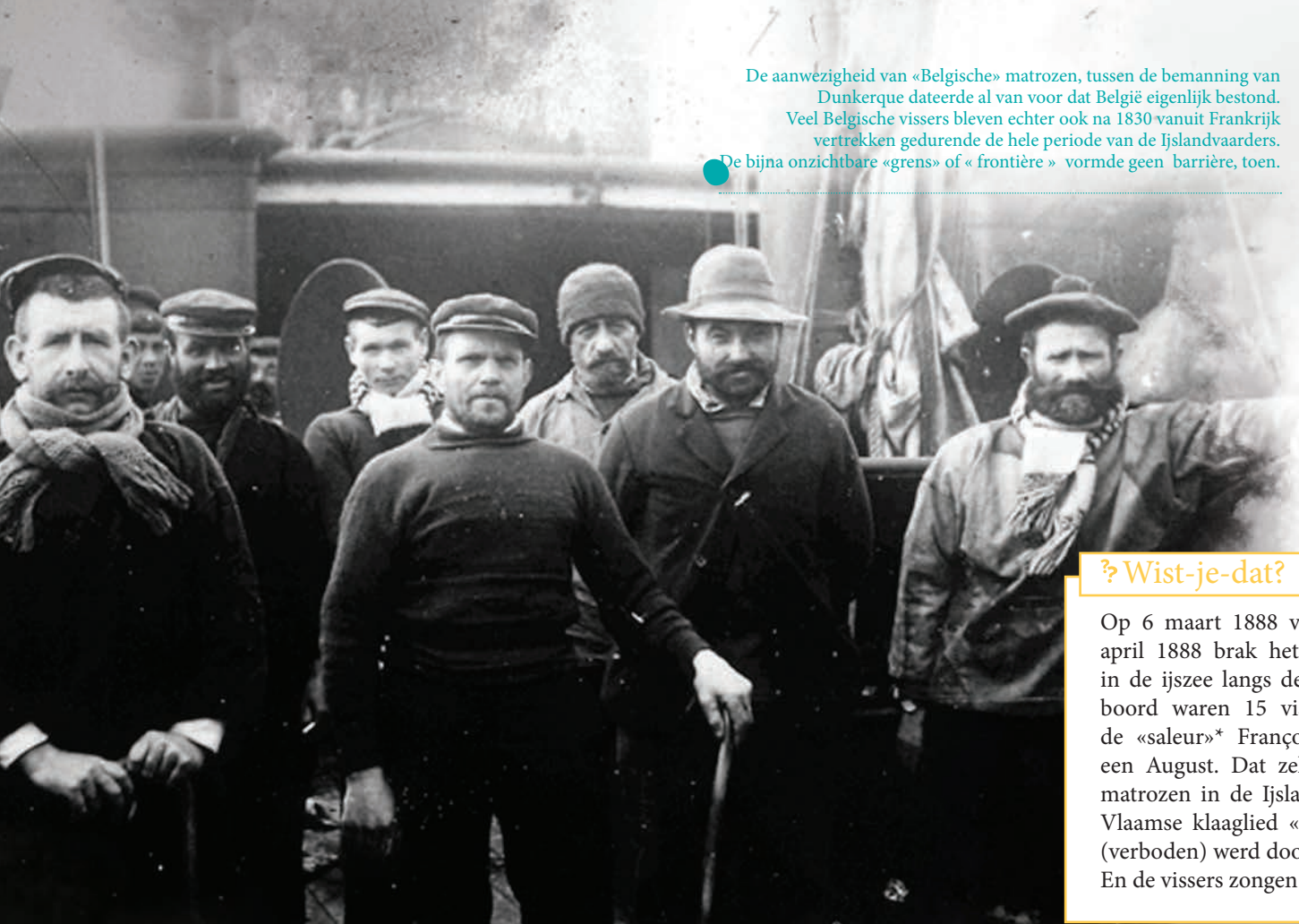
CARTE GENERALE DE ROUTE POUR ISLANDE

De tocht naar Ijsland verloopt eerst langs de Engelse kust tot het noorden van Schotland. Dan de oversteek van het noordelijk deel van de oceaan (Ocean Atlantique) tot de zuidoostkust van Ijsland.

Oplissing : je moet de afstand delen door de snelheid, dus 1 200 zeemijl (nm) : 5 knopen (nds) = 240 uren. Daarna deel je omstandigheden voor de zellboten. Als er bijvoorbeeld weinig wind was kon dit het dubbele zijn.

De aanwezigheid van «Belgische» matrozen, tussen de bemanning van Dunkerque dateerde al van voor dat België eigenlijk bestond. Veel Belgische vissers bleven echter ook na 1830 vanuit Frankrijk vertrekken gedurende de hele periode van de Ijslandvaarders.

De bijna onzichtbare «grens» of «frontière» vormde geen barrière, toen.

#ikwilmeerweten

In alle uithoeken van de wereld leven nog wel 30 miljoen mensen van ambachtelijke visserij. Maar hoe duurzaam is de visserij tegenwoordig?

Duurzame vis

Typisch van bij ons is het «omploegen» van de zee door trekpaarden: de garnaalvissers van Oostduinkerke, uniek in de wereld!

peche cheval unesco
schrimp fishing on horseback unesco

garnaalvissers te paard navigo

? Wist-je-dat?

Op 6 maart 1888 vertrok vanuit Dunkerque de goelette « La vaillante ». Op 28 april 1888 brak het schip door een verschrikkelijke sneeuwstorm. De ijsschotsen in de ijszee langs de zuidkust van IJsland lieten geen enkele overlevende over. Aan boord waren 15 vissers uit Fort-Mardyck (waaronder 3 mousse) en 4 belgen: de «saleur»* François Joseph en drie «matelots» Auguste, Charles-Louis en nog een August. Dat zelfde jaar verdwenen nog 13 goelette-zeilboten en 165 vissersmatrozen in de IJslandse zeeën. Deze drama's uit 1888 liggen aan de basis van het Vlaamse klaaglied « De vreselijke ramp van Island» die uiteindelijk gecensureerd (verboden) werd door de autoriteiten wegens haar te dramatisch en polemiek karakter. En de vissers zongen « Vergaen in de zee mee mannen en muuzen » .

*Wat-is-me-dat-taaltje?

SCHEEPSJONGEN OF «MOUSSE» Aangeworven om in te schepen als je 10 à 15 jaar bent («Novice» : jongens aan boord van 16 en 17 jaar).

SUROÏT / ZUID-WESTER Waterdichte (gele) vissershoed.

KUIPER OF «TONNELIER» Verantwoordelijke voor de waterdichtheid van de tonnen.

EXOCET Visje die over het water 'vliegt' door zijn langwerpige vinnen uit te spreiden, zoals vleugels, om met grote snelheid honderden meters ver te 'springen'.

HET SCHIP UITRUSTEN Alles aan boord brengen wat nodig is om de tocht te kunnen verwezenlijken.

L'ISLANDAISE Een galette (zeilschip met twee of meer masten) van 28 m, gebouwd in Dunkerque (1858), achtergelaten op de Féroé- eilanden in 1922.

SALEUR Verantwoordelijke die de kabeljauw of in het Frans « morues» in de tonnen stopt en zorgt voor de goede bewaring door middel van zout. Frans voor inzouten is 'saler'. In het Nederlands zegt men «pekelen».

SLEEPBOOT OF REMORQUEUR Kleine boot, zeer wendbaar en krachtig, die de grotere boten leidt, trekt en duwt wanneer ze in of uit de haven varen.

Belgen en Fransen op 't zelfde schip P'tit Capitaine, ijslandvaarder als 12-jarige*

Duinkerkenaar Eric Carru, kleinzoon van een Franse Ijslandvaarder, schrijft over de eerste tocht van Jules, een beginnende 'mousse' op de goélette « La Concorde »:

Zaterdag 7 januari 1888, met mijn pa « mijn capitein » aan de haven, met menig Vlamsche en Franse matrozen.

Hun discussies kan ik niet verstaan. Het is de eerste keer dat ik dat taaltje hoor. In één van de caféetjes vol rook en stinkend naar alcohol, ontmoeten we Auguste of « Guche » en zijn compagnons. Pa zegt: « Comment ça va? »*, en bestelt 'quatre bières et une limonade blanche'. Guche spreekt met mijn pa met een vreemd accent en rare woorden.

(*) 'P'tit Capitaine, pêcheur d'Islande à 12 ans' is een boek dat in 2015 werd uitgegeven bij éditions Pôle Nord. Deze roman werd ook vertaald in FALC (facile à lire) door Isabelle Mercier, leerkracht aan l'IMED (bijzonder onderwijs) met 8 jongeren uit haar klas. Ook leuk voor anderstaligen en leerlingen met dyslexie: www.yvelinedition.fr

* « Hoe is't? » of « Hoe gaat het? »

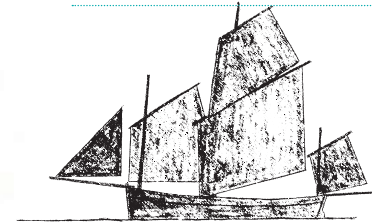

« Capricieuse » Orlando Norie
(1832 – 1901)

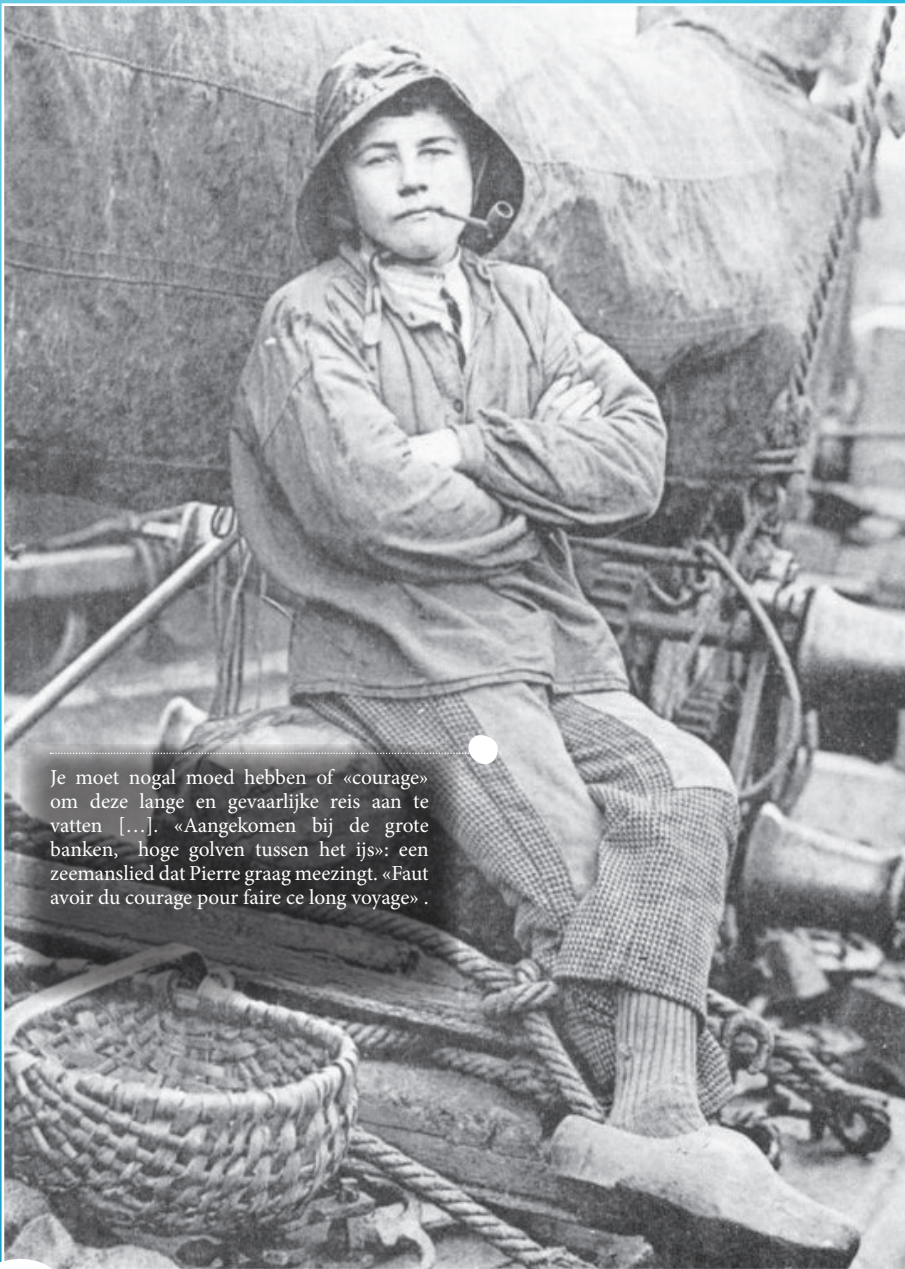

Zodra ze terug aan wal zijn, worden de galetten overstelpt door hun families en kinderen die ervan dromen om hun vaders na te doen. Ze profiteren ervan om even in de masten te klimmen.

Deze aquarel van Orlando Norie (1832 – 1901) toont de passage van de goélette (zeilschip) « Capricieuse » (de wispelturige naar de sluis 'écluse de la citadelle' . Dit schilderij is te bezichtigen in het Musée Portuaire de Dunkerque. De zeilschepen kregen meestal namen die verwijzen naar vrouwelijke kwaliteiten, bv 'Audacieuse, Gracieuse, Ravissante, Travailleuse', ...

Jongens aan boord

Je moet nogal moed hebben of «courage» om deze lange en gevaarlijke reis aan te vatten [...]. «Aangekomen bij de grote banken, hoge golven tussen het ijs»: een zeemanslied dat Pierre graag meezingt. «Faut avoir du courage pour faire ce long voyage».

~Jo

Rosalie, zie hier het vervolg van het verhaal, zoals je me gevraagd hebt in je vorige mail. 😊

~Jo

In een brief, gebracht door een bevoorradingschip, vernamen Joséphine en haar moeder op het einde van de lente van 1904 dat Maurice leed aan eczeem aan de pols, la fleur d'Islande*. Wat Pierre betreft: hij heeft de vreselijke zeeziekte moeten overwinnen en voortdurend kloven aan zijn oren verzorgd. Op zijn eerste reis was de scheepsjongen bevriend met Jan de "vatenvuller"*, die de kabeljauw in de vaten deed en inzoutte, en met wie hij "Vlamsch" leert. Maurice vertelt dat ze aan hun «banc de colle»* streven om aan 1000 met de hand gevangen kabeljauwen te komen. Ondanks de ijskoude stormen en golven zo hoog als een huis, is de vangst goed. Het loon zal navenant zijn... Op de brug schrokken de zeelui hun maaltijd naar binnen, meestal samengesteld uit gebakken aardappelen, gearneerd met kabeljauwkoppen. 's Avonds gaan ze recht naar hun kooi en vallen als een beest in slaap, zonder zich uit te kleden. De onuitstaanbare geur moesten ze erbij nemen. Maurice vertelt dat ze voor anker zijn gegaan in de baai van Faskrudfjord na een oversteek van een tiental dagen en meer dan twee maanden van intensieve visvangst. Hij heeft er van geprofiteerd om zich te wassen, andere kleren aan te trekken, zijn baard wat te knippen, zijn haar en dat van zijn zoon.

Aan land werd zoals elk jaar een ruilhandel op poten gezet met de dorpsbewoners: jenever in ruil voor wanten, koeken voor een schapenvacht. September, de schoeners, zeilboten of goélettes varen binnen, één per één, de ruimen vol kabeljauw. Van op de duinen speuren de vrouwen de horizon af. Ze verwittigen de families zodra ze een zeil zien dat ze herkennen. De «acheteuses de wamme»* komen aan boord om te onderhandelen over de prijs van het visafval*, die de matrozen ingezouten hebben in hun vaten. De zeelui zetten voet aan wal: omhelzingen en kreten, die de zes maanden angst moeten uitwissen. Hun vrouw, kinderen en vrienden zijn er allemaal.

~Jo

~Rosalie

❤️ Ik heb je tekst gedeeld met Karine, mijn buurmeisje. Zij bevestigt je verhaal! Ze vertelde me dat de Pannenaars ook soms vanuit Oostende vertrokken, onze grote vissershaven. De vrouwen beklommen de Kykhillduin, nu in het centrum van De Panne, om uit te kijken naar de terugkeer van hun mannen. Het gesprek ging verder over een van de iconische figuren van De Panne: Pier Kloeffe, bekende visser, afkomstig uit Frankrijk, maar Belg door adoptie. (zie p. 30 en 39).

Wat het leven aan boord betreft, vertelde ze dat de Ijslandvaarders 's nachts maar twee à vier uur sliepen. Uitgeput als ze waren, vielen op de brug wel eens hun ogen dicht, waarvoor de zeelui de uitdrukking "JE KREEG DE MAENEPEKKERS!" (maanpikkers) gebruikten, d.w.z. ik was het slachtoffer van "maandieven". Mooi, niet? 😊

Jongens aan boord... Jouw beurt

De Onze-Lieve-Vrouwe kerk «Notre Dame des Dunes» van Bray-Dunes heeft het opschrift: «Matroos, Geloof in God en de bescherming van Notre Dame des Dunes, en op het uur van gevaar geef de hoop niet op».

Poëzie

Ijslandvaarders van Guido Gezelle (uittreksel)

Belgische katholieke priester en Vlaamse dichter, in Brugge geboren in 1830 en er 69 jaar later ook gestorven:

O Visser, die uit vissen gaat,
naar Ijsland, en wilt overstecken,
hoe schrikken U de winden niet,
die schip en lien de lenden breken?...

O Visser, die het land uit loopt;
Uw huis, uw vrouw, uw kind,
uw erve,
Hoe vreest gij niet dat dit aleer
Gij wederkeert, of dat, U sterve ?

O Visser, die uit vissen gaat,
Naar IJslands koude en kale boorden,
Hoe vindt gij daar de weg naartoe,
De verre weg, in't hoge noorden ?...
[...]

In de fjord van Faskrudfjord, waren er tot wel 5000 «Fransmannen», waaronder dus ook «belgen» van onze westkust. Ze hadden er hun eigen consulaat, hospital, kapel en kerkhof.

Raadsel

Bijgelovig

De visser-matroos is bijgelovig: hij vertrekt nooit op een vrijdag en zal nooit fluiten als hij op een schip is: fluiten zou de storm op gang brengen.

Ook bepaalde dieren brengen onheil voor de matroos. Welke?

Eéntje is een dier met lange oren dat veel in onze duinen voorkomt.

Een ander is een zwarte vogel die rijmt op 'Gai'

Hoe bijgelovig ben jij?

Zou fake news tegenwoordig ook een soort nieuw bijgeloof kunnen op gang zetten?

Oplossing : ze spraken aan boord nooit over konijnen en namen er ook nooit mee aan boord want het zijn knaagdieren en zouden het schip ongeluk brengen.
Kraal.

Eigen taaltje

Le «sabir franco-islandais»

Om er te kunnen communiceren met de inwoners van Ijsland, vonden de vissers een eigen taaltje uit dat bestond uit een beetje «Vlamsch», een beetje Bretoens Frans, en een beetje Ijslands. Er ontstaan woorden als: « mitana » (mitaines/wanten), «pombosser »

(pomme de terre/patatten/aardappelen), « franska » (français/frans). Men noemde het «le français de Faskrudfjord, de Haukadalur...» of simpelweg de «golfranska», of « sabir franco-islandais » (sabir=lingua franca).

Een eigen gemengde taal uitvinden om elkaar te kunnen begrijpen, wat leuk!

Probeer je het ook eens met je vrienden van over de taalgrens of van een ander land?

In La Dune du Perroquet in Bray-Dunes staat een beeld ter herdenking van het afscheid met vrouw en kinderen: Le Calvaire. Net zoals op de Kyckhill duin in De Panne kwamen de vrouwen hier op de uitkijk. Het dorp lag ten zuiden van de duinen.

Pas in de XXe eeuw werd er massaal gebouwd in de duinen.

*Tip:
Ontdek Bray-Dunes
en Zuydcoote via
de véloroute Voie
Verte. Start aan
de Franse grens.
Duinpanne
organiseert er ook
geleide fietstochten.*

#ikwilmeerweten

Ten oosten van Fáskrúðsfjörður ligt een kerkhof waar 49 Franse en Belgische zeelieden begraven liggen. Wil je meer weten over Faskrudfjord, bekijk deze Franse reportage: *l'Islande : la mémoire des pêcheurs français* (8 januari 2021):

[video mémoire faskrudsfjordur](#)

De laatst levende Vlaamse IJslandvaarder woonde in Adinkerke en overleed in 1979:

[wikipedia IJslandvaart](#)

*Wat-is-me-dat-taaltje?

- FLEUR D'ISLANDE** Eczeem aan de pols, door de voortdurende wrijving van de beschermende lederen handschoenen. Het zout en onzuiverheden drongen in de open wonden en de huid zag er vervolgens uit als een soort bloemkool of «choufleur».
- SCROPEUR** Hij kapt de kabeljauwhoofden eraf om ze te gooien in de halve ton die men in het Frans-Vlaamsch ook « Kop af » noemde.
- VLAMSCH** Het «Vlaams» maar dan gesproken in Frankrijk (Les Flandres), een dialect dat veel gesproken werd aan boord omdat de meeste vissers-matrozen elkaar hiermee konden verstaan.
- BANC DE COLLE** Ook genoemd « miseriebank», een klein houten platform langs het dolboord (bovenste rand) om het evenwicht van de visser te stabiliseren en te voorkomen dat de brug te snel afslijt.
- ACHETEUSES DE WAMME** Vrouwelijke vishandelaars die de zoute droogvis of pekelharing aankochten, de overschotten «poissons sec», die de vissers voor zichzelf hadden bereid tijdens de reis.
- REBUT** Beschadigde of slecht gepekeld/bewaarde vis die geen marktwaarde meer heeft.

Verborgen woorden

Lapjesnamen

Jo & Rosalie kwamen tijdens hun zoektocht heel wat namen van oude vissers uit De Panne tegen: Arseen, Edmond, Henri, Franciscus, Pieter, Louis, Seraphin, Desideer en Idesbaldus.

Maar meestal waren ze beter gekend onder hun bijnaam: Tjeine, Mong, Arie, Siessen, Pier, Lowie, Serre, Diesje, of Baaltje. Ze verstopten al deze namen en bijnamen in het rooster en in een rebus. Aan jou om ze te vinden! (kan in alle richtingen, ook achterste-voren).

S	U	C	S	I	C	N	A	R	F	N	E	N	R
E	J	H	H	E	N	R	I	Q	E	E	I	C	O
N	N	C	E	F	H	A	Z	S	U	W	W	L	O
I	V	W	L	J	I	K	S	J	K	N	O	J	D
E	J	C	V	E	T	E	S	B	A	V	L	N	D
J	B	M	O	U	I	L	Q	N	I	L	O	F	Y
T	R	G	G	S	O	J	A	T	X	M	N	P	J
S	E	R	A	P	H	I	N	A	D	G	N	O	M
D	P	E	I	R	A	T	G	E	B	L	H	V	R
O	I	S	E	R	R	E	E	J	S	E	I	D	O
G	E	P	I	E	T	E	R	L	O	U	I	S	C
C	R	B	S	U	D	L	A	B	S	E	D	I	V
J	N	E	E	S	R	A	Y	Y	I	T	R	E	O
C	X	D	E	S	I	D	E	E	R	O	Q	L	N

www.educol.net

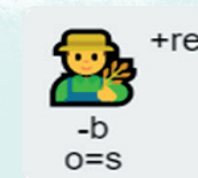
Tot aan de Tweede Wereldoorlog was er een vissersschool op de zolder van het Sint-Aloysius College in de Duinenstraat in De Panne. De leerlingen kregen er een praktische opleiding (visnetten breien, zeilen naaien, knopen maken...) maar ook wat theorie om zich voor te bereiden op het «examen» voor scheepsjongen.

Deze rebussen verwijzen naar lapjesnamen van drie jongens.

En kan jij ook de link leggen naar hun echte naam?

? Wist-je-dat?

In het begin van de XXe eeuw, stichtten Prins Albert en Prinses Elisabeth (die Koning en Koningin der Belgen werden in 1909) in Oostende de school « école des pupilles de la pêche », beter gekend als de 'Ibis'. Doel: opvang, educatie en opleiden van de weeskinderen uit de vissersfamilies, opdat ze verbonden zouden blijven met de 'zee-beroepen' van hun voorouders via een professionele basiseducatie. 116 jaar later bestaat dit instituut nog altijd. Een 100-tal jongens, tussen de 6 à 16 jaar en uit kwetsbare (vissers?)families, volgen er nu nog les.

Vrouwen van de zee

~Jo
Rosalie, ik heb wat opzoekingen gedaan over de vrouwen van die IJslandvaarders, zoals Joséphine en Rosa, onze voorouders. Ziehier het vervolg dus... 😊😊😊

~Jo
Lente 1906. Maurice, Pierre en François zijn op zee. Joséphine is 14. Ze is groot en sterk geworden. Ze heeft de school verlaten en gaat nu met haar moeder garnalen vangen. De kruiers of «kruwers», zoals men ze noemt, bereiden zich voor op weer en wind. Ze dragen een wollen sjaal op het hoofd, meerdere warme hemden, een grijze stoffen rok die verscheidene lagen heeft en een oliejas. Wollen sokken in houten klompen met leren zolen, ze haasten zich om te vissen voordat het vloed wordt.
Gedurende bijna twee uur, draagt Joséphine in een woelige zee een houten kap op haar rug en aan de arm een rieten mand, le»passwo»* om de garnalen te triëren. Tussen haar borst en haar buik beschermt de «boutinette»*, een houten plank (met een gat in het midden voor de netsteel) haar als ze het grote net voortduwt dat haar vader gemaakt heeft. Ze kruwt in het ijskoude water, dat soms tot haar oksels reikt, soms in een gevecht met de golven die haar uit evenwicht brengen en het zout dat aan haar gezicht vreet. Om de twintig stappen heft ze met moeite haar net op.
Als het tij begint op te komen wordt het gevaarlijk door de zwinen. Joséphine en haar moeder komen uit het water, demonteren hun net, rollen het op rond de stok en halen van onder hun jas het goed verpakte «casse-croute»*, dat ze nu dubbel en dik verdiend hebben. Daarna keren ze huiswaarts; gedurende de hele weg, ongeveer twee kilometer lang, dragen ze een last van meer dan 15 kg op de rug. Marie haast zich om de nog levende «gernoars»* (grijze Noordzeegarnalen), onder te dompelen in gezouten kokend water, met daarin enkele korrels cichorei*. Joséphine verkoopt ze warm aan het hele dorp.

~Rosalie

- Ja, ook hier danken vrouwen hun inkomen aan de zee. Vanuit Koksijde waren er velen die zeepieren* gingen opdelven. Papa zegt dat jullie die aasdelvers* noemden. Wij zeggen «garnaersvisscherinnen». Die aasdelsters liepen blootsvoets om zeepieren met behulp van een schop uit hun schuilplaats te halen, waar de ronde hoopjes opgerold zand te voorschijn kwamen. Toentertijd vingten ze met de blote hand tot 150 zeepieren in 2 uur. Karine herinnert zich dat ze het gruwelijk vond om het bloed en de darmen van die wormen te verwijderen en dat ze liever een van haar tantes, die ze «Crabbe» noemde, ging helpen bij het pellen van de garnalen. Wist je dat aan de Belgische kust de bekendste traditie van de garnalenvangst vooral de gaarnaalvissers te paard zijn? Sinds kort zijn er ook vrouwen die dit doen! Hoera! 😊

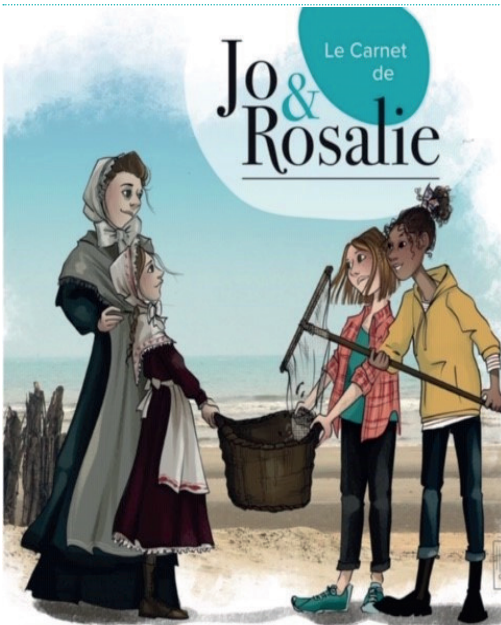

Vrouwen en de zee... Jouw beurt

Leef je in doorheen de tijd

Tijdreizen tot bij Josephine en Rosa - Brief aan mijn broers

1. Beeld je in dat je naar die tijd kan tijdreizen en je ontmoet er Joséphine en Rosa. **Wat zou je hen vertellen over de toekomst waar jij vandaan komt?**
2. En als je van daaruit een brief zou schrijven naar jouw broers, zussen of vrienden die hier in het heden gebleven zijn in de 21ste eeuw, wat zou je dan vertellen denk je? Zorg dat deze woorden erin voorkomen: **getijden, golven, taal, ontdekking, natuur, duinen, kou en blij.**

Muziek en beeld

www.ville-dunkerque.fr/carnet-jo-rosalie

Maak kennis met Joséphine met de **videoclip** en zing mee in het Frans!

Wie ben ik?

Ik ben grijs of licht rose (in het Engels noemen ze mij 'bruin') en ik heb 10 poten. Ik ben een 'aaseter': ik eet restjes van dode dieren die ik tussen het zand op de zeebodem vind, en toch vinden mensen mij zeer lekker. Als ik 3 jaar oud ben, kan ik tot 25 000 eitjes meedragen op mijn buik. Weet je wie ik ben?

Antwoord: Ik ben een Noordzeegarnaal, of ook Grietze garnaal genoemd. Onze grietze garnalen zijn wereldwijd gekend als delicate en er zijn 160 soorten grietze garnalen in de Noordzee. We consumeren er 4 miljoen ton per jaar. De afgelopen 20 jaar is de consumptie vernegenvoudigd. Wereldwijd zijn er meer dan 3000 soorten garnalen gekend, waaronder ook roze (zoetwater)garnalen, scampi's, ...

Dankzij de ervaring van opeenvolgende generaties, kenden zowel de Franse als de Belgische vissers en hun vrouwen perfect onze steeds veranderende kustlijn en de gevaren van de zeestromingen en de zandbanken. Toch gebeurt het dat ze de valkuilen niet kunnen ontwijken...

DUNKERQUE. — Pêcheuses de Crevettes

Nele Bekaert (foto) is de eerste officiële vrouwelijke paardenvisser in Oostduinkerke. Sinds 2019 is er ook een tweede vrouwelijke garnalvisser te paard, nl. Katrien Terryn.

In Leffrinckoucke is er telkens begin augustus het wereldkampioenschap ... garnalen pellen! Tijdens de 16^e editie moest de Franse Nicole Vanzinghel het weer opnemen tegen de Belgische Katty Vanmassenhove :

Video leffrinckoucke crevettes 2021

Garnalen bevinden zich laag in de voedselketen: Ze worden gegeten door grotere dieren. Garnalen stapelen minder gifstoffen op dan hun belagers. Voedsel rechtstreeks van onderaan de voedselketen consumeren (bv ook planten) is meestal gezonder en duurzamer.

Voedselketen Accumulatie Biologielessen

*Wat-is-me-dat-taaltje?

PASSWO

Mand die ook dient als zeef om de garnalen te sorteren naar grootte.

BOUTINETTE

Houten plank met een gat in het midden, om er het uiteinde van het handvat van het net te plaatsen. Frans woord komt van het Vlaams dialect « den buukenaegel » : de navel.

KRUWEN

Het duwen van het net in het water om de garnalen te vangen. Fransen namen het woord over uit het Vlaams: 'Cruer'.

GERNOARS

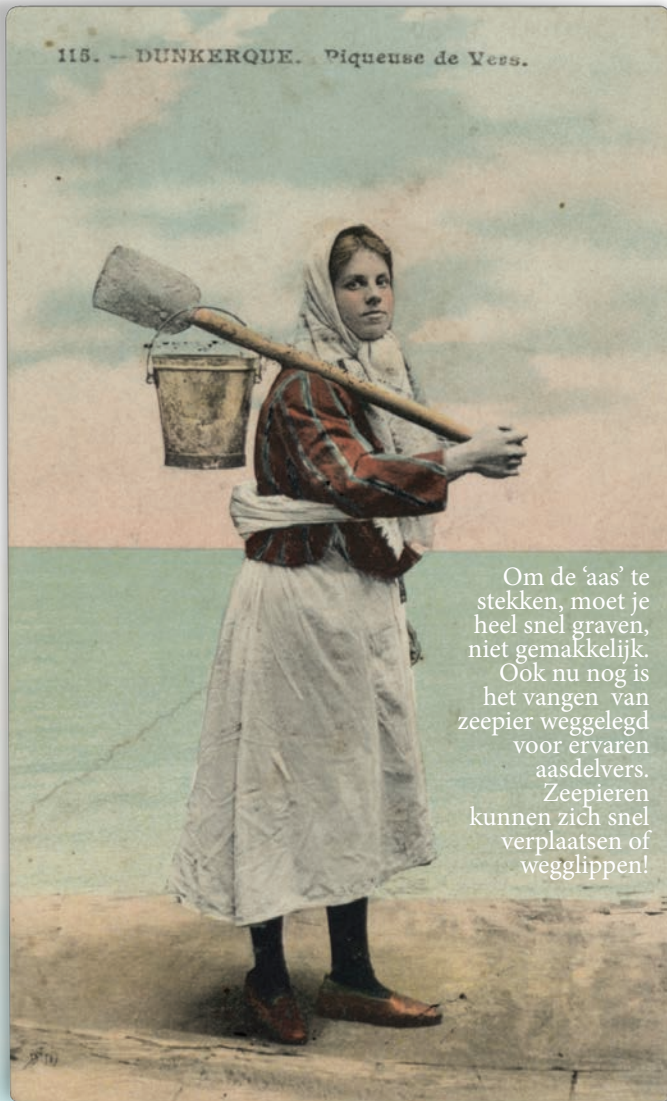
Dialect voor grijze Noordzeegarnalen.

AASDELVERS

Vrouwen en mannen die zeepiëren uitgraven op het strand.

ZEEPIER

Dikke rode worm die leeft in het zand op het strand. Ze graven tunneltjes in een U-vorm, door het zand op te zuigen, waarbij ze er de kleine eetbare dierlijke en plantaardige organismen uit filteren. Het gefilterd zand komt er achteraan weer uit als gekrulde hoopjes.

Om de 'aas' te stekken, moet je heel snel graven, niet gemakkelijk. Ook nu nog is het vangen van zeepier weggelegd voor ervaren aasdelvers. Zeepieren kunnen zich snel verplaatsen of wegglippen!

Talen

Sur la plage - Op het strand

Jo op het strand van Malo-les-Bains (Frankrijk), Rosalie op het strand van Oostende (België) en Amy in Dover (Groot-Brittannië) ontdekken kleine « schatten », door de zee achtergelaten op de vloedlijn.

Natuurlijke afzettingen van algen, drijfhout, dierlijke resten, schelpen, vormen een lekker buffet voor tal van vogels. In het Frans noemt men dit « Les laisses de mer », of 'wat de zee achterlaat'. Ook krabben en insecten eten hiervan. Jammer dat er tegenwoordig ook afvalstoffen tussen zitten die niet in de natuur voorkomen, maar door de mens zijn achtergelaten: flessen, plastic, sigarettenpeuken, blik, glas... !

Vind de betekenis en vertaling van de strandschatten dat Jo, Rosalie en Amy vonden. Vul vervolgens de tabel verder aan.

- algen
- moules
- mussels
- Rugschild van Zeekat
- coquillages
- méduses
- kwallen
- algae
- shellfish
- os de seiche
- mosselen
- cuttlefish bones
- algues
- schelpdieren
- jellyfish

Français	Nederlands	Engels
Coquillages		
Algues		
Moules		
Méduses		
Os de seiche		

? Wist-je-dat?

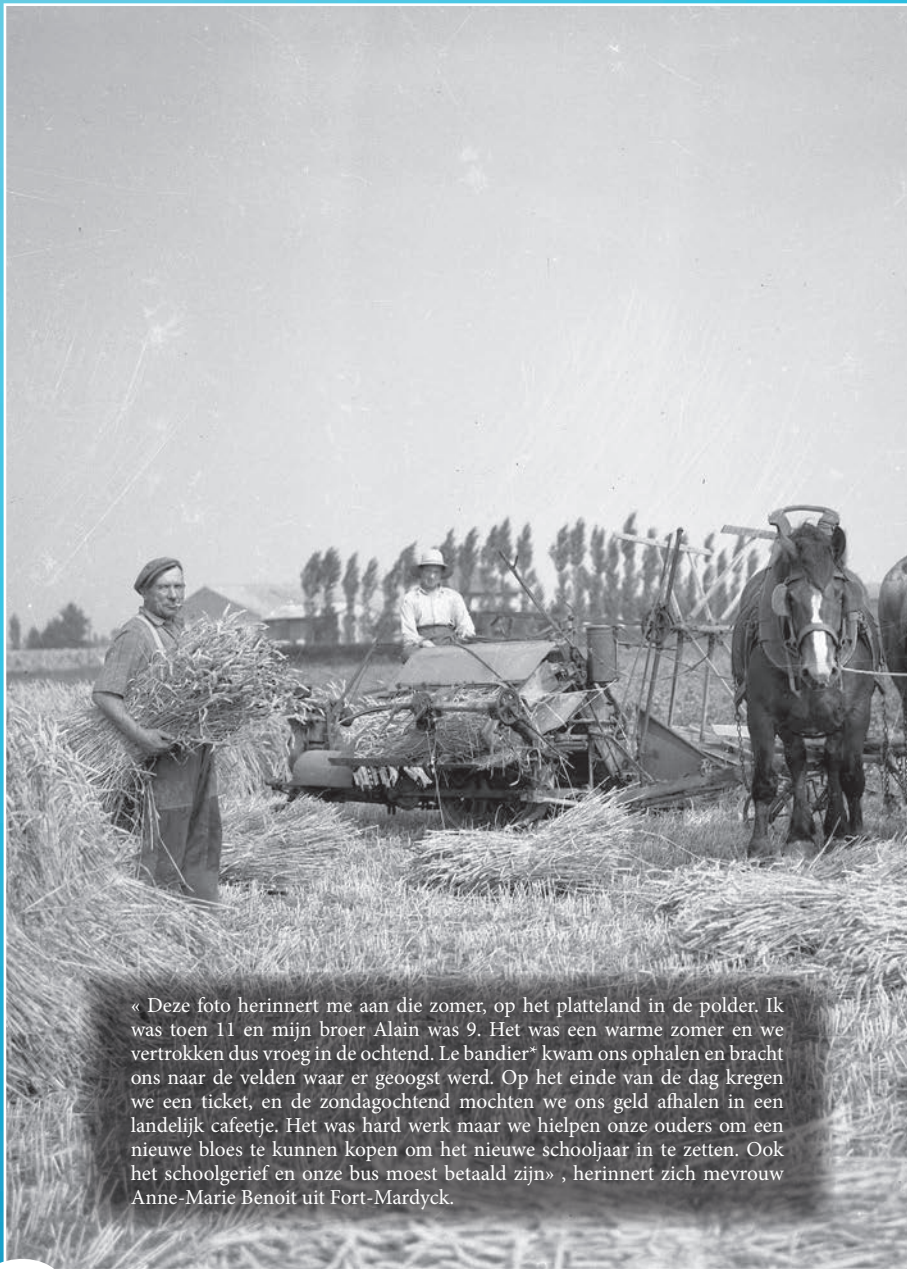
Uniek aan de Belgische kust, voornamelijk in Oostduinkerke, kun je de **garnaalvisser te paard** nog aan het werk zien. Sinds 2013 zijn ze beschermd door UNESCO als Cultureel erfgoed. Deze ancestrale Belgische traditie hanteert een hol net waarvan een rij vastgemaakt is op een zware houten balk om het net op het zand te houden in de zee. Het net wordt voortgetrokken door het paard. Op de jaarlijkse **Garnaalfeesten** eind juni brengt de **Garnaalstoet** ons even terug in de sfeer van weleer, met tal van garnaalvisser te paard maar ook oude fietsen, typische go-cars en tal van levende taferelen uit de tijd van toen!

Tip: Met het strandgidsje «Vlaamse Kust Van Gravelines tot Cadzand» ontdek je allerlei weetjes over wieren en dieren op het strand!

Oplissing: Engels: shellfish, algae, mussels, jellyfish, cuttlefish bones
Nederlands: schelpen, algen, mosselen, kwallen, rugschild van Zeekat (inktvis)

En op het land...

« Deze foto herinnert me aan die zomer, op het platteland in de polder. Ik was toen 11 en mijn broer Alain was 9. Het was een warme zomer en we vertrokken dus vroeg in de ochtend. Le bandier* kwam ons ophalen en bracht ons naar de velden waar er geoogst werd. Op het einde van de dag kregen we een ticket, en de zondagochtend mochten we ons geld afhalen in een landelijk cafeetje. Het was hard werk maar we hielpen onze ouders om een nieuwe bloes te kunnen kopen om het nieuwe schooljaar in te zetten. Ook het schoolgerief en onze bus moest betaald zijn», herinnert zich mevrouw Anne-Marie Benoit uit Fort-Mardyck.

~Jo

Hey Rosalie, die opzoekingen fascineren me wel. Ziehier nieuwe elementen. 😊

~Jo

In de herfst van 1910 is Joséphine, mijn over-overgrootmoeder, 18 jaar. Ze wil trouwen met Pierre-Louis maar ze is nog niet meerderjarig*. Zij moet dus toestemming vragen aan haar ouders, snap je?

Ik heb in de krant “Nord Maritime” van dat jaar ook het verhaal gelezen van een gestrande potvis van 19 meter op het strand van Fort-Mardyck, de dag na het huwelijk van Joséphine. De gebeurtenis lokte massa's volk en bleef lang in het geheugen!

Eenmaal gehuwd, ging Joséphine weer bij haar moeder wonen zodra haar man, haar vader en haar broers naar het witte IJsland vertrokken. Naast garnalen vissen, werkten de twee vrouwen vanaf de maand april ook op het veld. Van maandag tot zaterdag, van 7 tot 18 uur gingen ze te voet naar de boerderijen in de buurt van Petite-Synthe, Grande-Synthe of Spyccker voor een loon van 20 “sous” (stuivers) per dag en de soep die ze 's middags kregen om weer moed te krijgen.

In juli onderhandelden ze met een landbouwer van de “Salines”* voor het verkrijgen van een perceeltje erwtes. Met zijn tweeën oogstten ze tot tien zakken van 30 kilo, die moesten gepeld en getrieerd worden om ze daarna op de markten te verkopen. Een bescheiden inkomen, dat bovenop het andere veldarbeid kwam: graan oogsten, bieten schoffelen, aardappelen oprapen, en niet te vergeten dood hout verzamelen om voorbereid te zijn op de winter.

~Rosalie

♥ Ik besef hoe ongelooflijk moedig deze vrouwen waren! Bij ons zegt men dat een vissersvrouw twee vaders waard is ... Daarmee is alles gezegd! Ze moesten toch wel dikwijls ook huiveren. Ik zou in elk geval bang geweest zijn! Karine zegt dat ze dikwijls Onze Lieve Vrouw aanbaden om hen gerust te stellen en ze vroegen haar vooral om de bescherming van hun dierbaren die op zee waren.

Van mijn kant heb ik ontdekt dat na de hongersnood van 1860 veel Belgen in Frankrijk gingen werken. Men vond ze als arbeiders en arbeidsters in de spinnerij Weill in Coudekerque-Branche en in de duinenfabriek van Leffrinckoucke. Ken je die? 😊

~Jo

Ja, dat is op de Route Nationale om naar België te gaan. Je kunt ze ook zien vanaf de fietsroute.

~Rosalie

Ok. Dankzij de bouw van deze fabriek zouden tal van Belgen er werk gevonden hebben. Decennia later waren er nog altijd heel wat Belgische arbeiders die met heel hun gezin over de grens in Frankrijk werkten. Op vandaag is de tendens omgekeerd: het zijn nu de Fransen die graag komen werken in België!

~Rosalie

Jo, wat hebben we al veel geleerd over onze families en ook over ons grondgebied. Ik verlang al naar de volgende vakantie. Ik hoop je snel terug te zien. Ik weet nu al hoe je dit zegt in het Frans: J'espère te revoir bientôt!

En op het land... Jouw beurt

Rekenen

Het loon van het zweet

In 1910, was één franc gelijk aan 100 'sous' of 'cent'. Op het veld verdient Joséphine 20 'sous français' per dag.

Hoeveel verdient ze per week als ze niet op zondag werkt?

Als je weet dat 1 Franse franc overeenkwam met 6 Belgische frank, en dat 1 euro afgerond 40 Belgische frank is, hoeveel euro verdient ze dan na 4 weken?

Volgens het Belgisch Steunpunt voor Armoedebestrijding wordt monetaire armoede in België berekend als een dagelijks inkomen dat lager is dan €36.

In de VN is de armoedegrens een inkomen van minder dan \$1,25.

Test

Je fotografisch geheugen

Observeer aandachtig de foto hiernaast gedurende 30 seconden. Dan bedek je ze voordat je de vragen beantwoordt:

- 1/ Welk voorwerp staat afgebeeld op de toren van de Leughenaer?
- 2/ Hoeveel zeilboten zijn er aangemeerd?
- 3/ Welke kleur heeft het paard dat zich bevindt tussen de Minck en de toren?
- 4/ Wat zie je achter het zeilschip dat je helemaal op de voorgrond ziet?

Antwoord: Rekenen - 120 sous français of 1 Franse franc en 20 cent per week, dus omgerekend naar Belgische frank en 20 cent voor 1 week werk (6 dagen). Voor vier weken werk krijgt ze 28 Belgische frank en 80 cent. Omgerekend naar euros geeft dat 0,72 euro. Natuurlijk koste een brood toen ook geen 2 euro maar het was toch zeer hard werken voor zeer weinig geld! In België verdiende Rosa toen 4,8 Belgische frank per dag (4x zoveel als Joséphine want komt op 0,80 sous français per dag) voor het werken op het land.. De leerlingen van minder dan 15 jaar die haar hielp kreeg toen een equivalent van 0,25 Franse franc, dus meer dan een volwassene in Frankrijk. In 1910 kostte een brood van 1 kg 2,4 Belgische frank, dus ongeveer 40x minder dan nu. Schilderij: 1 horloge, 2 vlaggen, 1 wit paard, 1 kleine sloep met een man erop... Maar dit had je waarschijnlijk wel allemaal gezien.

Het rapen van aardappelen, 'patatten' of 'pommes-de-terre' in De Panne

Tot in het begin van de 20ste eeuw ontstaan er rond Dunkerque meer en meer industrieën en daarrond hele wijken met huisjes voor de arbeiders. De dichtbijzijnde kanalen en spoorwegen zijn een troef voor de bedrijven. De metaalnijverheid met haar arbeiderswoningen maakt het aantrekkelijk voor arbeidersgezinnen uit België en uit het platteland om te komen werken in de « dunkerquois ». Dit Belgisch arbeiders-schriftje getuigt hiervan.

*Wat-is-me-dat-taaltje?

MEERDERJARIG

Vroeger was je pas meerderjarig op 21 jaar. Dit was een wet van 1792. In Frankrijk is de meerderjarigheid gedaald naar 18 jaar sinds 5 juli 1974. In België werd dat veranderd van 21 naar 18 jaar in 1990. Als je meerderjarig bent, kun je vastgoed kopen, heb je stemrecht en kun je zonder toestemming van je ouders trouwen, verhuizen, ...

LES SALINES / DE ZOUTPANNEN

Plaats waar zeezout gewonnen wordt. In Dunkerque was er toen een kuststrook van 110 hectare verdeeld over 4 gemeenten waar zeezout gewonnen werd. Is nu natuurgebied «Les Salines de Fort Mardyck».

LE BANDIER

Persoon die de groepen, in functie van het seizoen (erwtjes, bonen...), met de camion naar de oogstplaatsen bracht.

LEUGHENAER

Toren van «de leugenaars» in Dunkerque, vestigingen van de ommuurde stad.

MINCK

Plaats waar vis verkocht wordt rechtstreeks van de vissers: een vismijn zoals in Nieuwpoort, in Dunkerque de «Minck».

CORVE OF KORF

Rieten mand.

#ikwilmeerweten

#

In 1913, is Joséphine 21 maar toch heeft ze geen stemrecht. Ze mag als vrouw pas voor de eerste keer naar de stembus op 29 april 1945. Aan de andere kant van de wereld, in Nieuw-Zeeland, hebben vrouwen al stemrecht sinds 1893. In België is dat pas in 1948.

stemrecht vrouwen België

Sinds 1977, is de dag van 8 maart in heel wat landen uitgeroepen als de dag van de rechten van de vrouw. En in België?

8 maart vrouwen aan de macht

Geen discriminatie meer: in de grondwet van 143 landen staat dat mannen en vrouwen gelijk zijn, maar is dat wel zo?

Meisjes en jongens gelijke rechten <https://unric.org/nl/duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen/sdg-5/>

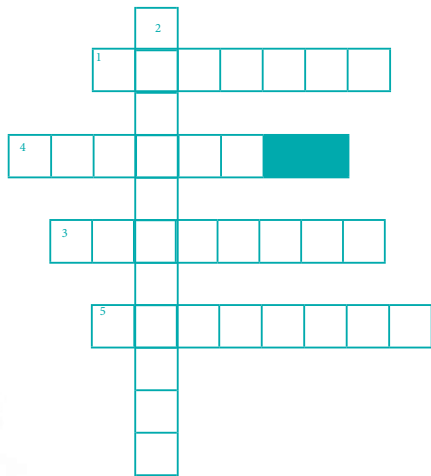

Opgericht in 1963 in rue des bassins, geeft de vismijn 'halle aux poissons' werk aan de vrouwen van de vissersbazen: In het Frans ook genoemd « Les Bazennes ». Ze dragen een traditioneel kapsel. Ze maken de «marchandise» aantrekkelijker voor verkoop en bergen de netten op in korven. Er is nu ook een « nieuwe vismijn of » Minck* gebouwd naast de Leughenaer*.

Taal - Kruiswoordraadsel

De goeletten kregen dikwijls een naam met een vrouwelijke kwaliteit, zoals: **Audacieuse**, **Travailleuse**, **Gracieuse**, **Ravissante**. Durf je nog wat uitdaging in het Frans aan en vind jij de overeenstemmende vertaling in het Nederlands?

- 6 Kies uit:
- Garnalen
 - Visvrouw
 - Bazenne
 - Moedig
 - Slank
 - Sierlijk
 - Zeemeermin
 - Hardwerkend
 - Prachtig
 - Aasdelfster

« Deze ijverige verkoopsters van garnalen zijn familie van mij » vertelt Karine aan Rosalie. « Net zoals hun twee andere zussen, zijn ze allen getrouwd met een Bray-Dunois die ze ontmoetten op het 'bal' in de Rialto in De Panne. Er was een accordeon, slagwerk, fanfares... Het was er plezant, Fransen en Vlamingen samen. Zo zijn veel Frans-Belgische koppels ontstaan » vervolgt Karine met nostalgie.

Horizontaal

- 1 Femme du Baes (zij draagt traditionele kledij).
- 3 Gracieuse
- 4 Audacieuse
- 5 Ravissante

Verticaal

- 2 Travailleuse
- 6 En patois, on l'appelle une guemade et en panois on dit gernoar(s). En français ce sont des crevettes (meervoud)

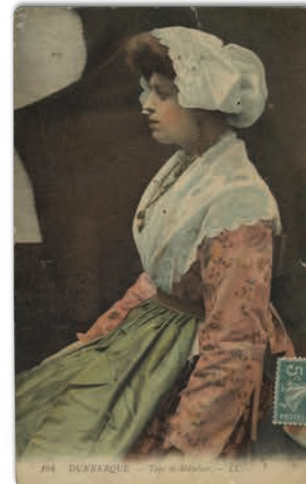

Foto links: «la bazenne».

Foto rechts:

«les vendeuses au franc-parler», die vis verkopen in het dorp. Om de klanten aan te trekken gooien ze wel eens met verse makreel.

Waar ze dit tegenwoordig nog doen? Tik in «video» «Pike place customer service video fish throwing»

Antwoorden: Verticaal : 2 = hardwerkend ; 6 = garnalen. Horizontaal : 1=bazenne ; 3 = Sierlijk ; 4 = moedig ; 5 = prachtig ;

? Wist-je-dat?

De «Minck» is het gebouw van de vismarkt waar de vis verhandeld wordt. «La vente à la criée»: De Franse naam komt van de kopers die hun hand omhoog staken en in het Vlamsch riepen « vo myn » of « voor mij ». In België wordt de verse vis nog altijd op die manier verhandeld, onder andere in de vismijnen van Nieuwpoort, Oostende en Zeebrugge. De dagelijkse vangst is er elke vroege ochtend al sinds eeuwen zo verkocht.

Uit-tips van Jo...

~Jo
Rosalie, je hebt het waarschijnlijk al door dat ik van mijn stadje hou. 😊 Ik zou je graag enkele plekjes willen tonen als je eens over de grens komt.

~Jo
Aan zee staat de "Calvaire des Marins": Dit hedendaagse religieuze kunstwerk, zoals mijn ouders zeggen, is 10 meter hoog en werd in 2019 gerealiseerd door de kunstenaar Nicolas Alquin. Het is gewijd ter nagedachtenis van de zeelui en de soldaten die omgekomen zijn op zee, maar ook van de dokwerkers.

Dan is er de vismijn 'le Minck', waar wij verse vis kopen. Op enkele stappen daarvandaan is een klein kapelletje: «Notre-Dame-Des-Dunes» of Onze-Lieve-Vrouw-der-Duinen. Het is een speciale plek voor de gemeenschap van zeelui. Elke 15e augustus dragen de "Bazennes" (moeders, echtgenotes of dochters van zeelui), gekleed in traditionele klederdracht, het beeld van Onze Lieve Vrouw voor de processie. Hierna volgt de zeewijding. Het is een traditionele gebeurtenis die je gezien moet hebben! Ook in Bray-Dunes is er deze traditie. De 'Calvaire' staat er hoog in de duinen, daar waar de vrouwen op uitkijk gingen.

In de Citadelwijk is er een prachtige driemaster, de "Duchesse Anne", waar wij aan boord zullen stappen zoals de scheepsjongens van toen. Daarna gids ik je door het Havenmuseum. Je zult kennismaken met Marta, die 33 visseizoenen meegemaakt heeft.

En we vertrekken niet zonder het Aquarium te zien. Dicht bij het strand gelegen, vind je er een wereldwijde mariene biodiversiteit. Ik verlang al, kan niet wachten, maar hier al enkele spelletjes! 😊

Jouw beurt

In de Noordzee leven mini-haaien zoals de **Hondshaai**. Op het strand kan je wel eens eikapsels vinden van deze haaitjes. In het zoutwater-aquarium van Duinpanne dat een ecosysteem van onze kust toont, kan je levende platvissen observeren zoals Zeetong, Tongschar, Pladijs, Je kan er ook roggen, zeesterren, anemoontjes en crustacés bewonderen die onze Noordzee bevolken. Bij sommige zeedieren zijn het de mannetjes die de eitjes dragen en voor de kleintjes zorgen! Dit doen bv. de zeepaardjes. Ken je de wetenschappelijke naam van het **Zeepaardje**?

Wist je dat er in onze Noordzee ook zeepaardjes leven? Je kan ze bewonderen in l'Aquarium de Dunkerque. Tijdens het kruien kan je ook wel eens hun neefje zien: de **Zeenaald**. Herken je familietrekjes op de tekening onderaan p.29?

les trois-mâts
« Duchesse Anne »
et le Musée Portuaire

le Calvaire des Marins

l' Aquarium

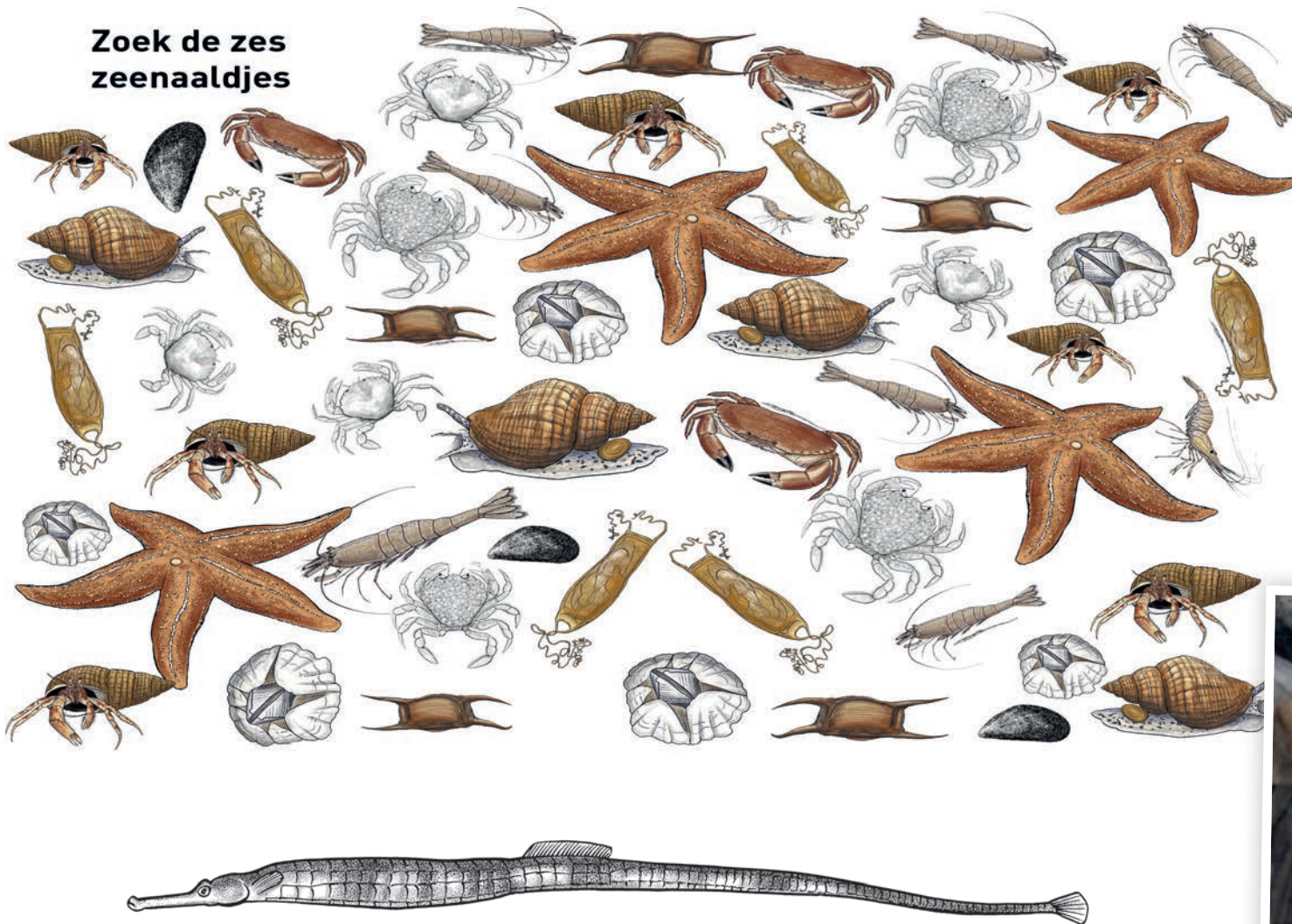
le Minck

la Chapelle
Notre-Dame-des-Dunes

Zoek de zes zeenaaldjes

Zoek de zes minuscule baby-zeenaaldjes die verborgen zijn tussen de zeesterren, kwallen en andere bewoners van onze Noordzee. Hierboven zie je een potloodtekening van de Synnathus acus of grote zeenaald. Foto ernaast: zeepaardjes in «l'Aquarium de Dunkerque». Wetenschappers hebben oog voor detail. Verfijn je tekentalent en teken deze grote zeenaald na.

Antwoorden p. 28: Het zeepaardje is een bijzonder dier: het is een vis uit de familie van de zeenaalachtigen die verticaal zwemt, en een opmerkelijke gelijkijenis vertoont met een paard. Zijn wetenschappelijke naam is Hippocampus en dat is dezelfde naam die is gegeven aan het deel van de menselijke hersenen die het geheugen en de emoties verwerkt. Hippo betekent paard en campus betekent gebogen. De Franse naam is l'hippocampe. Het is het mannetje dat de eitjes van het vrouwtje uitbroedt. Hij heeft hiervoor een speciale buidel. Na 4 à 5 weken komen er een honderdtal kleine zeepaardjes tevoorschijn. Een zeepaardje leeft 2 à 5 jaar. Er zijn meerdere soorten en hun grootte varieert tussen de 1 en 30 cm, maar de meesten worden 10-12 cm groot. Ze kiezen een partner waar ze hun hele leven trouw aan zijn. Het zeepaardje komt ook voor in de Griekse en Romeinse mythologie. Ze zouden de strijdwagen trekken van Poseidon, of de Romeinse god Neptunus, de god van de zee. Zeepaardjes hebben een gesegmenteerd pantser en een gekrulde grijpstaart. Zeenaalden hebben beenplaten in plaats van schubben en onze Grote zeenaald kan tot wel 40 cm lang worden. **Antwoordtekeningen baby zeenaaldjes zie volgende blz.**

Uit-tips van Rosalie...

~Rosalie

- En nu is het mijn beurt om je mijn favoriete plekjes te tonen. 😊😊

~Rosalie

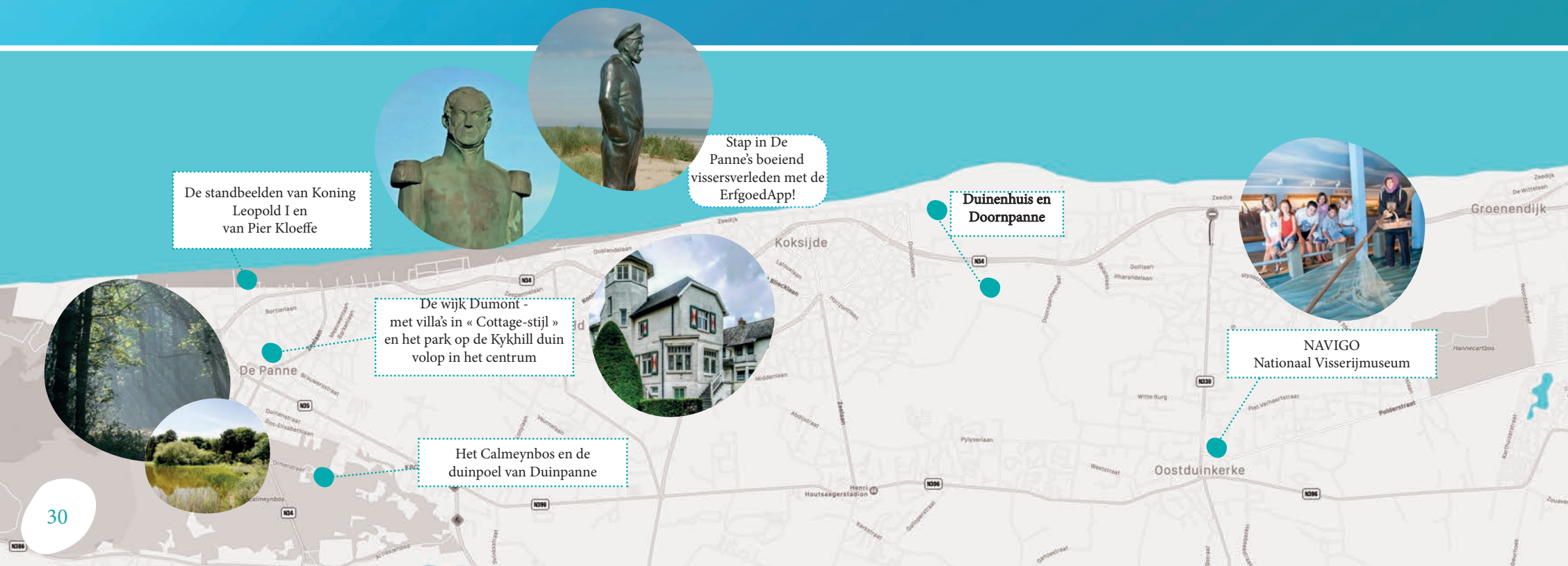
Eerst gaan we naar NAVIGO, om je echt onder te dompelen in de tijd... In dat museum voelt het alsof je een wandeling maakt door de tijd van de Vlaamse visserij: de visvangst op het strand, het leven van de paardenvissers, een nog steeds levende traditie, die je uitsluitend in Oostduinkerke vindt. Je zult de OD.1 Martha, een kleine boot voor de kustvisserij, zeker leuk vinden en de indrukwekkende Noordzee-aquariums, en ook het skelet van een potvis, die ooit in Koksijde aanspoelde en begraven werd! Vanzelfsprekend gaan we ook naar de Amandine kijken, de laatste 'chalutier' van de Ijslandvaarders.

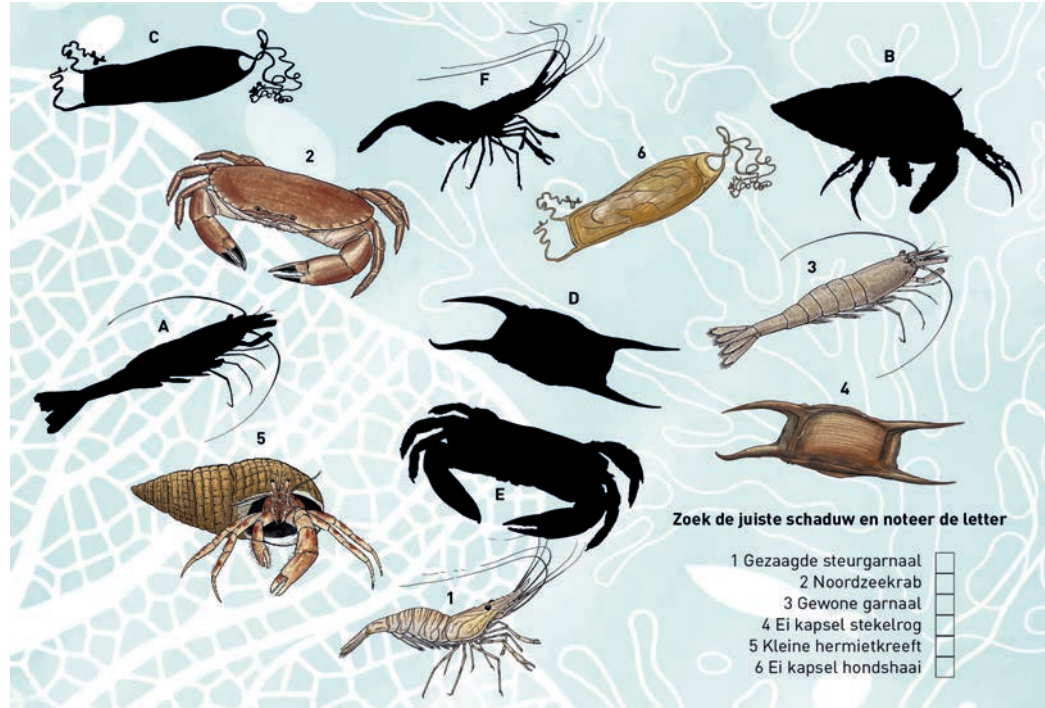
Terug in De Panne, gaan we richting Esplanade naar het standbeeld van Leopold I en dat van Pier Kloeffe: visser van Normandische herkomst, die in werkelijkheid Petrus Decreton heette. Herkenbaar aan zijn klein baardje, dat typisch is voor de Ijslandvaarders van toen. Pier draagt de traditionele kleding: een blauwe pet met zwarte klep, een hemd van rood linnen en een dikke marineblauwe broek.

Dan naar de Dumontwijk, genoemd naar de architecten Albert en Alexis Dumont. Zij ontwierpen de prachtige villa's in Art Nouveau of «Cottage» -stijl. We zullen de duin van het park Kykhill beklimmen, in het centrum van De Panne. Vroeger speurden de vissersvrouwen vanop deze duin de horizon af, tot ze de boot van hun man zagen terugkomen. Er wordt gezegd dat de geur van de boten aankwam voor men ze kon zien! 😊

We zullen de Dumontwijk spelend ontdekken met de "City game Rosalie": echt waar! We halen een iPad af op de Dienst Toerisme en gaan op verkenning met dit originele spel. Vervolgens gaan we chocolademelk drinken op het terras van Duinpanne, aan de rand van de duinvijver en omringd door tal van vogels in het bos: een geweldige plek! Ik hoop dat we genoeg tijd hebben. 😊😊

Op de plaats waar Duinpanne nu gebouwd is, stond er in de jaren 1950 een moderne feestzaal met tea-room en zwembad: L'Armorial, waar tot in de jaren negentiennegentig tal van Fransen en Vlamingen elkaar leerden kennen en in het huwelijksbootje stapten. Het golvend dak was een architecturale parel. **Benieuwd hoe het er nu uitziet?**
Foto: Westhoekverbeeldt.be

Wat ziet Rosalie in deze duikershelm?

Oplösing schaduw letter: 1F - 2E - 3A - 4D - 5B - 6C
Heb je de 6 baby zeeanaaljes gevonden? Onder de eerste gewone garnaal, onder de krab op zelfde lijn, links van het eikapsel helemaal rechts, onder het eikapsel van de roeg op dezelfde hoogte meer naar links, boven de krab in het midden, onder de gewone garnaal op de voorlaatste rij.

!! Om dat te weten...

...ga je naar het Provinciaal Bezoekerscentrum Duinpanne in De Panne. Op ontdekking naar de rijkdom van onze Noordzee, waar getijden en stromingen hun geheimen onthullen. Ontdek de geschiedenis van Doggerland waar, tussen ons vasteland en Engeland, mammoets leefden totdat de zeespiegel plots steeg, ongeveer tienduizend jaren geleden. De expo «Sea Change» daagt je uit om op onderzoek te gaan naar oplossingen voor de milieuvuiling en klimaatverandering, en om onze zeezoogdieren te beschermen. Je vindt er antwoorden op vragen als 'Waarom regent het hier aan onze kust minder dan in Engeland?', «Waar liggen de scheepswrakken van Wereldoorlog II?» of «Hoe vinden trekvogels hun weg terug?».

Duinpanne is elke dag open, ook in de weekends. (buiten de schoolvakanties gesloten op maandag).

www.duinpanne.be

«C'est quoi»? Biodiversiteit?

Na school nemen Jo en Rosalie de gelegenheid om af te spreken aan het “Grenspad”, dat op de grens van zee tot polder leidt, dwars door de duinen tot aan de Maestraat. Onderweg merken de twee tieners een gestalte op die languit in de duinen ligt. Ze bekijken elkaar met vragende blikken. De figuur staat op, en zijn glimlach stelt hen gerust.

- «Goeiedag, ik heet Bart. Wees gerust, ik heb niets verloren», antwoordt de man met de pet, en vervolgt: «Ik ben op zoek naar de rupsen van de Kleine parelmoervlinder, die op het Duinviooltje leeft.»

«C'est quoi°, de Kleine parelmoervlinder?», vraagt Jo in een aarzelend mengsel van Frans en Nederlands. «Waarom zoekt u dat speciaal viooltje?» vraagt Rosalie, en legt hem tegelijkertijd uit dat ze Belg is, en haar vriendin «une vraie française».

«Zoals jullie wel weten, is de rups (en français la chenille) de larve van de vlinder (le papillon). De rups die ik zoek zal zich transformeren in de Kleine parelmoervlinder, of «le petit nacré», een zeldzame soort. Deze vlinder is fel oranje gekleurd met witte parelmoerkleurige oogvlekken*. Wel, dat viooltje, en français la pensée des dunes of violette de Curtis, van het Latijn Viola tricolor curtisii, is de waardplant(*) (la plante hôte) van die rups. Tussen Dunkerque en Nieuwpoort vindt men de grootste concentratie duinviooltjes wereldwijd, één van de zeldzaamste plantjes van Europa en bedreigd» legt Bart uit. Bart woont in Frankrijk maar hij spreekt ook vlot Nederlands! Hij legt het ook uit in het Frans voor Jo. Hij werkt voor het CPIE Flandre Maritime in Zuydcoote.

«C'est la plus grosse population de violettes des dunes et pourtant vous nous dites qu'elle est rare comme le papillon qui s'y pose. C'est bizarre, non?», vraagt Jo in haar moedertaal. **

«Ja, maar we beseffen nu dat dit plantje, dat gewoonlijk van mei tot september bloeit, zeldzaam wordt ten gevolge van de alsmear warmer en droger wordende lentes. Als het duinviooltje verdwijnt, kan de vlinder er zijn eitjes niet meer op afzetten. Het wordt moeilijk voor de Kleine parelmoervlinder om zich voort te planten. De soort wordt dus zeldzaam», informeert de gepassioneerde onderzoeker*.

De schuchtere Rosalie heeft nog een vraag: «Wij hebben elkaar leren kennen, Jo en ik, in Plopsaland. Bovenin een attractie hadden wij een prachtig zicht op het Vlaamse land. Ik zag tractors in de duinen. Deze zullen de duinen en alles wat erop leeft kapot maken toch...?»

(°) C'est quoi? (Fr) = Wat is dat?

(*) Elke vlindersoort heeft zijn waardplant, in het Frans «plante hôte» of gastplant: enkel bij die plant kunnen de rupsjes overleven als ze uit de eitjes komen. Als de plant op is gaan ze op zoek naar de volgende. De plant herstelt daarna weer.

(**) «Het is de grootste populatie duinviooltjes en toch zegt u dat ze heel zeldzaam is, net als de vlinder die erbij hoort. Is dat niet wat raar?», in de buurt

#ikwilmeerweten

#

Wat betekent biodiversiteit? Om het te weten, zoek :

[biodiversiteit wat betekent het ikgeeflevenaanmijnplaneet](#)

De Dienst Duurzame Ontwikkeling van Stad Dunkerque maakte samen met CPIE Flandre Maritime, in partnerschap met l'Office Français de la Biodiversité, een atlas met de geïnventariseerde biodiversiteit in de stad:

[atlas biodiversité Dunkerque](#)

Natuurgebieden beheerd door het Agentschap Natuur en Bos:

www.natuurenbos.be/ontdek-onze-natuurgebieden

Ontdek 35 dieren- en plantensoorten in Les Hauts-de-France, tik:

[explorer nature enr](#)

Onze unieke duinengordel tussen Oostende en Calais:

landchapinbeeld.be/regio/duinengordel-van-de-noordzee

Uitstapje naar Sangatte, tussen duin en klif:

SangatteTomsouville.fr/environnement

Ontdek de biodiversiteit van de Belgische kust via deze site:

health.belgium.be/nl/biodiversiteit-van-de-noordzee

*Wat-is-me-dat-taaltje

✱

OOGVLEK (VLINDER) Ronde vlek, dikwijls gekleurd, op de vleugels van een insect of op andere kleine dieren. Ziet eruit als het oog van een groter dier.

ONDERZOEKER Wetenschapper die wetenschappelijk onderzoek uitvoert. Hier in het verhaal is het de persoon die de plaatselijke fauna en flora inventariseert, beschermt en valoriseert.

CALMEYNBOS Bos aangeplant in 1903 door Maurice Calmeyn in binnenduinen tussen De Panne en Adinkerke.

« Ja, soms wel, maar aangezien de natuurgebieden omringd zijn door bebouwing, wegen, dijken, ... moeten we soms ingrijpen om waardevolle duinbiotopen de kans te geven om zich te herstellen» legt Bart uit. «Daar gaat heel wat studie aan vooraf om de impact te beperken en om een voor de biodiversiteit gunstig resultaat te behalen. Langs beide zijden van de grens zijn er beheerplannen voor dit uniek duingebied. De natuurwachters van le Département du Nord, le Conservatoire du Littoral en het Vlaamse Agentschap voor Natuur en Bos krijgen Europese financiering hiervoor. Waar het beheer anders is in Frankrijk of aan onze zijde van dit duingebied, ontwikkelen zich andere plantjes, dus meer biodiversiteit. Zeldzame soorten maken geen kans meer waar het duin naar duinbos evolueert. Daarom zijn er kudde Hooglandrundersen, pony's, ezels, schapen of geiten. Zo deden jullie voorouders het ook al. De grazers helpen de konijnen om de grassen kort te houden.»

Jo en Rosalie vragen aan Bart wat zij zelf zouden kunnen doen om de natuur te helpen.

«Als wandelaar kun je best op de bewegwijzerde paden blijven, om de kleine bloemen niet te vertrappelen, raadt Bart aan. Maak niet te veel lawaai, leer genieten van de zang van de vogels, zorg dat je de dieren niet verstoort. Denk er ook aan om jullie afval mee te nemen als je een lunchstop doet. Ons afval heeft een zware impact op het milieu» verklaart de natuuronderzoeker, die zich opnieuw focust op zijn zoekwerk en inventarisatie. «De natuur is zo mooi. Hoe meer je ze leert kennen, hoe beter je met haar in harmonie kan leven!» roept hij naar de meisjes, die hun weg vervolgen. Ze groeten hem met een gebaar en lopen door richting zee, overtuigd om zorg te dragen voor dit uniek kustbiotoop*.

De Houtsaegerduinen: een ander stukje duinen tussen de Veurnestraat en de Koninklijke baan in Panne
[foto vanuit parking Keesjesdreef]

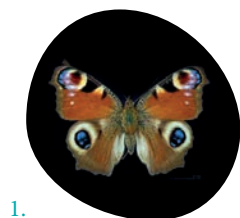
Les Dunes du Perroquet aan de andere zijde van het Grenspad (Bray-Dunes)

Biodiversiteit ... Jouw beurt

Natuurkennis

Zin om te vlindersen ?

In je tuin kan je deze 4 soorten vlinders en hun waardplanten vinden. Vind eerst de juiste naam van elke vlinder en verbind hem vervolgens met zijn waardplant.

1.

A / Kleine Parelmoervlinder
Fel oranje met stipjes en aan de onderkant parelmoerkleurige oogvlekken. Jo kent hem als «Le petit nacré».

• Duinvoaltje of Viola tricolor
• La Violette de Saint-Cun

2.

B / Landkaartje
Op de onderkant van de vleugels lijkt het alsof er landkaarten getekend zijn.

• Loortje • Brandnetel

3.

C / Gehakkelde aurelia
In het Frans «Robert-le-diable» met gekartelde vleugelranden in de vorm van een duivelscape.

• Le passenit • Paardentbloem

4.

D/ Dagpauwoog
Met zijn verschillende kleuren ter hoogte van zijn valse oogvlekken is het één van de meest bont gekleurde vlinders van Europa.

• La marguerite • Margriet

Geliefde exoot?

De vlinderstruik of buddleia trekt heel wat vlinders aan, vooral algemeen voorkomende dagvlinders, zoals Atalanta, Witjes, Kleine Vos, Distelvlinder en Gehakkelde Aurelia. De struik is zeer waardevol als voedselbron voor deze typische tuinvlinders, maar weet dat zeldzame vlindersoorten liever niet op Buddleia afkomen. Ze kunnen namelijk in de diepe bloemen komen vast te zitten. Ook hun rupsen hebben andere planten nodig als waardplant.

Biodiversiteit

Klaar om je zelf ook wat in te zetten voor de natuur?

Voor welke van deze diertjes zou je graag zorgen dat ze niet verdwijnen? En waarom? Weet je ook waarom ze zo nuttig zijn en hoe je hen kan helpen?

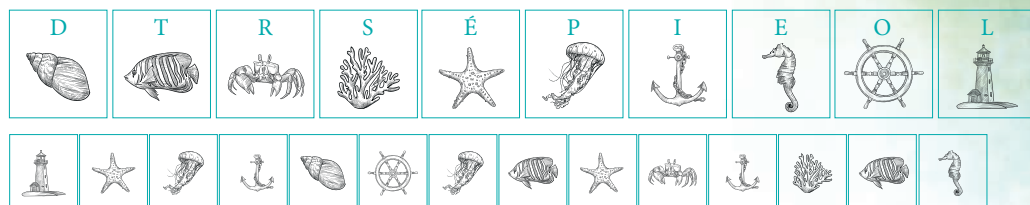
Zeepier Rugstreppad Mier Kabeljauw of Blauwvintonijn

Antwoorden : Natuurkennis: - 1 D ; 2 A ; 3 C en 4 B. Voor hun waardplanten, heb je goed begrepen dat de Kleine parelmoervlinder onherroepelijk verbonden is met het Duinvoaltje. Wat betreft de andere vlinders, voeden hun rupsen zich met Brandnetel. Helas dikwijls aanzien als «onkruid» zorgt de Brandnetel voor woonplaats en voedsel voor een dertigtal insecten die zonder haar niet kunnen overleven. Brandnetels in je tuin laten groeien is dus de beste oplossing om deze prachtige vlinders in jouw omgeving te krijgen!
Biodiversiteit: Dikwijls zijn mensen meer geneigd om aabare (zoog)dieren te willen beschermen, dieren uit de sprookjes en mooie dieren. In werkelijkheid hebben alle dieren wel een rol, groot of klein. Streven naar een rijke biodiversiteit is zorgen dat het natuurlijk evenwicht behouden blijft. Mieren nemen in zandgrond bijvoorbeeld de taak van de regenworm over. Padden kun je helpen met padden-oversteekacties. Blauwvintonijn wordt bedreigd door overbevissing en plastic vervuiling. Hetzelfde geldt voor Kabeljauw, die ook gevoelig is voor giftschijnder veroorzaakt door seismisch onderzoek naar aardolie. De Zeepier is belangrijk voor de voedselkringloop op het strand en op de wadden.

Raadsel

Hoe noemt men iemand die heel veel van vlinders weet? Ontcijfer de codetaal die Jo en Rosalie hebben uitgevonden. Vervang elk symbool door de letter waarvoor het staat.

! Om te weten...

Vlinder-teldagen om de biodiversiteit in kaart te brengen

In je tuin, in het park, bos, duin of misschien zelfs op de groene speelplaats van jouw school, zie je wel eens een vlinder voorbijfladderen. Zonder ze te storen kan je ze goed observeren. Vlinders zijn zeer kwetsbaar met hun flinterdunne vleugels. Het zijn precies elfjes. Wil je ook hun naam weten, kijk dan op een zoekkaart of neem een foto en de app obsidentify zal jou helpen. Om vlinders te beschermen is er regelmatig een vlindertelling in Vlaanderen door Natuurpunt, en over de grens is er 'l'inventaire des papillons de jour du Dunkerquois' dat georganiseerd wordt door CPIE Flandre Maritime. Wil je een natuureducatieve activiteit in de Franse duinen ervaren, kijk dan eens op:

www.cpieflandremaritime.fr

Wil je deelnemen aan een burgerwetenschapsproject biodiversiteit? Bij een inventaris is het belangrijk om de datum, uur en plaats te noteren van de waarneming, de gemeente en hoeveel er samen waren. Er is ook een vogelteldag en een schelpenteldag. Zoek:

Grote Schelpenteldag Grote Vogelteldag Vlindertelling

? Wist-je-dat?

Bijen zijn 'geweldig' of 'formidable', en dat is niet alleen omdat ze honing produceren. Volgens l'INRA (Institut national de la recherche agronomique), zijn 80 % van de wereldwijde landbouwculturen afhankelijk van de 'pollinisatie' of bestuiving. Bijen en andere insecten zorgen ervoor dat wij groenten en fruit kunnen eten. Zonder bijen geen appels meer, en ook geen tomaten, salade, koffie noch cacao. We moeten onze bestuivers dus goed koesteren!

Missie: Biodiversiteit!

Tweetalige gids, Franco-Belgische bron van inspiratie

«Als kind bracht ik al mijn vakanties door bij mijn pepe en meme in De Panne. In een bepaald jaar ontsnapten er Koreaanse grondeekhoortjes uit het Meli Park. Ze vestigden zich in het Calmeynbos*. Met mijn grootvader probeerden we ze te zien in de bomen of op de grond... wat een mooie herinneringen. Het heeft mijn passie voor de natuur aangewakkerd, deze momenten in harmonie met de natuur zijn in mijn geheugen gebrand.»
vertroeft de Frans-Belgische gids Bart Bollengier, projectleider biodiversiteit van de CPIE in Zuydcoote ons toe.

De jonge Bart is vanaf kindsbeen af opgegroeid met Nederlands, West-Vlaams, 'Vlamsch' en Frans. Al gauw was hij gesteld op zijn vrijheid en onafhankelijkheid, en bracht hij de woensdagen, weekends en vakanties door in de duinen om de plaatselijke fauna en flora te observeren.

In het middelbaar nam hij deel aan zijn eerste Frans-Belgisch interreg project. «Ik merkte dat Fransen en Belgen hetzelfde landschap delen, een gelijkaardige milieuproblematiek, gemeenschappelijke uitdagingen, maar een verschillende benadering om de problemen op te lossen», vertelt hij.

Hij houdt van zijn werk als natuur-onderzoeker: de natuur en haar biodiversiteit bestuderen om de wereld om zich heen beter te begrijpen. «De wereld evolueert en de ecosystemen ook. Soorten passen zich aan, andere niet. Er zijn soorten die ik veel zag toen ik klein was, maar nu niet meer, maar ik kom ook nieuwe soorten tegen, zoals bijvoorbeeld de Ringslang die ik onlangs zag in Zuydcoote. Ze is niet giftig maar kan heel goed zwemmen. Zo kwam ze van l'Audomarois tot aan Dunkerque via grachten en kanalen. Misschien is ze nu al over de grens» lacht Bart, die in elk geval onze interesse voor de natuur heeft aangewakkerd.

Antwoord: een lepidoptérist(e) is een deskundige op het gebied van vlinders. Lepidoptères is de wetenschappelijke Latijnse naam voor vlinders. Zijn gereedschap? Een speciaal vlindernetje en een aangepast loepdoosje om de vlinder niet te beschadigen noch pijn te doen tijdens de observaties. Uiteraard laten ze de vlinders dan weer vrij. De tijd dat men vlinders verzamelde is gelukkig ver vleden tijd.

Een wereld vol plastic?

Rosalie vond toevallig deze tekening. Er waren enkele vragen bij.

1/ In wat is onze planeet aan het verdrinken op deze tekening?

2/ Wat is hier de oorzaak van? Wie veroorzaakt dit probleem en waarom?

3/ Wat zou jij, eventueel met vrienden, kunnen doen om dit te voorkomen?

Wist-je-dat?

Sinds 1980 is de hoeveelheid plastic in de oceanen vermenigvuldigd met een factor 10, en elk jaar komt daar nog eens 8 miljoen ton plastic erbij. Plastic vergaat eigenlijk niet. Het wordt na veel, heel veel tijd afgebroken tot microplastics, die dan ook weer een bedreiging vormen voor de ecosystemen en de hele voedselketen. Zo sterven heel veel zeevogels omdat hun maag vol zit met plastic, dat ze per ongeluk meepikken met hun voedsel. In vissen stapelen de microplastics zich op in hun weefsel.

Raadseltje

Om samen te spelen en elkaars taal te leren

De mama van Rosalie kocht een doe-boekje « Zeekomkommer », en hetzelfde in het Frans vertaald « Concombre de mer » voor Jo. Samen met hun broers en hun vrienden uit Bray-Dunes kunnen ze enkele leuke spelletjes spelen op het strand in een Frans-Vlaams team.

Qui suis-je? Wie ben ik?

Ik besta uit 98 % water, tegenstroom zwemmen is voor mij lastig. Ik beschik over netelcellen waarmee ik jou veel pijn kan doen als je te dicht komt. Ik ben één van de vijf soorten die in de Noordzee leeft.

Ik heb een klein ongevaarlijk blauw neefje die soms op het strand aanspoelt. Ontcijfer deze code voor zijn Latijnse naam en zoek dan zijn Vlaamse naam :

NFEVTB WFMFSP

Om je te helpen: code B = A, C=B... enz.

Onderzoek en creativiteit

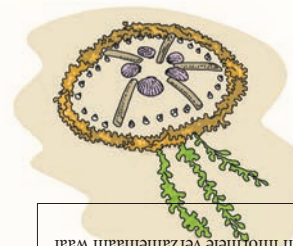
Op het strand

Zoek allerlei natuurlijke materialen : schelpen, stokjes, zeewier, steentjes

Maak eens een kwal, of een zeekat, ... op het strand, met alleen natuurlijke materialen. Die vind je vooral langs de vloedlijn.

Teken een dier van de Noordzee in het zand, bv met een stokje of een schelp. Kleur de details in met de natuurlijke materialen die je vindt.

Als je ook afval vindt, ander dan natuurlijke materialen, neem het dan mee en gooi het verder (of thuis) in de vuilnisbak.

Antwoorden: De «plastic soup». 1/ Onze planeet verdrinkt in plastic afval 2/ Mensen gooien alletijd afval in de natuur, dat uiteindelijk in de zee belandt. 3/ 80 % van de plastic soup is afkomstig van (zwerfvuil) op het land. Minder plastic verbruiken uitendeljk in de zee belandt. 3/ 80 % van de plastic soup is afkomstig van (zwerfvuil) op het land. Minder plastic verbruiken Raadsels: kwal en Medusa velerio. In het Nederlands het Bezaanfe: een kleine kwal die blauw gekleurd is en daarom worden ze soms vevard met de potentiele gevaarlijke carabela portuguesa of het Portugees Cortlogsschip. De term kwal wordt veelal gebruikt om te verwijzen naar het medusestadium van bepaalde neteldieren, maar is ook een informele verzamelnaam waar verschillende (niet-verwante) dieren toe behoren.

Strand

Bekijk aandachtig deze foto van het strand van De Panne. Kun je de begrippen zoals omschreven onder de foto situeren op het strand?

Welke dieren zouden hier zoal leven?

Als je naar het strand gaat, tel eens **hoeveel verschillende soorten** schelpen en andere dieren je er vindt!

BIOTOOP

Een bepaald landschapstype (ecotoop) waarin een levensgemeenschap met diverse organismen leven.

SLIKKE (IJZERMONDING)

Slikken vallen droog bij laag water (eb) en staan tweemaal per dag onder water als het vloed is. Het is een belangrijke voedselplaats voor zowel vogels als zeedieren.

SCHORRE (IJZERMONDING)

Komt nog slechts onder water bij springtij. Bevat planten zoals zeekraal en de paars bloeiende lamsoor.

POLDER

Land dat drooggehouden wordt door dijken en pompgemalen. Het poldergebied achter onze duinen ligt lager dan het niveau van de zee.

Tussen zand en zee

... wanneer de zee zich terugtrekt, blijven er uitgerekte watergeulen over, evenwijdig met de kust: de **killen** of **zwinnen**.

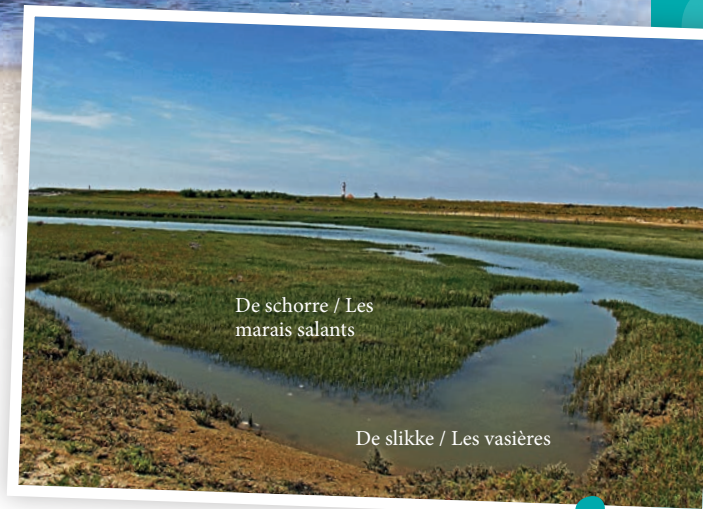
... deze zijn dikwijls met elkaar verbonden door kronkelende afwateringskanalen: de **muien**. Bij laagwater of **eb**, vloeit het water hierlangs terug naar de zee.

... bij hoogwater, of **vloed**, is de **stroming** er heel sterk. Zelfs een ervaren zwemmer kan met deze reflux stroming worden meegesleurd.

... kom je per ongeluk terecht in zo'n stroming, probeer dan niet in tegenstroom te zwemmen, maar zwem parallel aan het strand om eruit te kunnen geraken.

... tussen de killen zijn er **strandruggen**. Wind, stromingen en water vormen **ribbels** in de zwinnen, in de muien en op de strandruggen.

... Het landschap op het strand **evolueert continu**, dankzij de golven, de getijden, wind en storm.

De schorre / Les marais salants

De slikke / Les vasières

Nieuwpoort, waar de Ijzer uitmondt in de Noordzee. Daar waar het zout water (zee) en het zoetwater (rivier) zich met elkaar vermengen, ontstaat een speciaal biotoop* met slikken*, schorren*, duinen, strand en polder*.

Aan Franse zijde is er de monding van de AA in Grand-Fort-Philippe en «Le Platier D'Oye».

Doorheen tijd en ruimte... naar een duurzame toekomst!

Jo & Rosalie horen ook graag jouw verhalen over vroeger, over vriendschap zonder grenzen of over jouw «Eutopia» van morgen....

Jo & Rosalie maakten een reis doorheen de tijd. Ze namen vervolgens een duik in elkaars wereld van vandaag, over de landsgrens. Ze ontdekten er zoveel gelijkenissen als verschillen.

Hun inzicht in tijd en ruimte scherpt hun nieuwsgierigheid: Kan de tijd van Josephine en Rosa ons iets leren voor een duurzame toekomst? En wat kunnen we wel allemaal van elkaar leren nu!

17 PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN

Jo leert nu ook Nederlands. Op school leren ze in Frankrijk vooral Spaans, Duits en Italiaans. Nederlands en Engels zijn voor hen zeer moeilijk! Het oude «Vlamsch» van haar grootouders kan een tussenstap zijn.

12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE

Ze houdt van de gerestaureerde huisjes uit 'la belle époque', met gezellige kleine ruimtes en omgeven door natuur. Ze kan een heerlijk gerecht maken met wat anderen 'onkruid' noemen en ze kiest voor een minimalistische levensstijl: alleen wat nodig is, en dan liefst tweedehands!

11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN

Rosalie houdt van de nieuwste technologieën. Wist je dat de architect van «Paris 2050», Vincent Callebaut, een Belg is?

Maar nog belangrijker zijn voor haar de vele bijzondere natuurgebieden in haar kustgemeente.

Zowel ons verleden als de keuzes die we nu maken, beïnvloeden onze toekomst.
Wat zou jij willen behouden voor de toekomst?

Onze mooie planeet heeft planten, dieren, bergen, drinkwater, zee en zand.

Mensen maken gebruik van de rijkdommen van onze planeet om te (over) leven, en ook voor ons comfort, gezondheid, welzijn en veiligheid.

Hieruit ontstond onze economie: handel, landbouw, industrie, visserij, ...

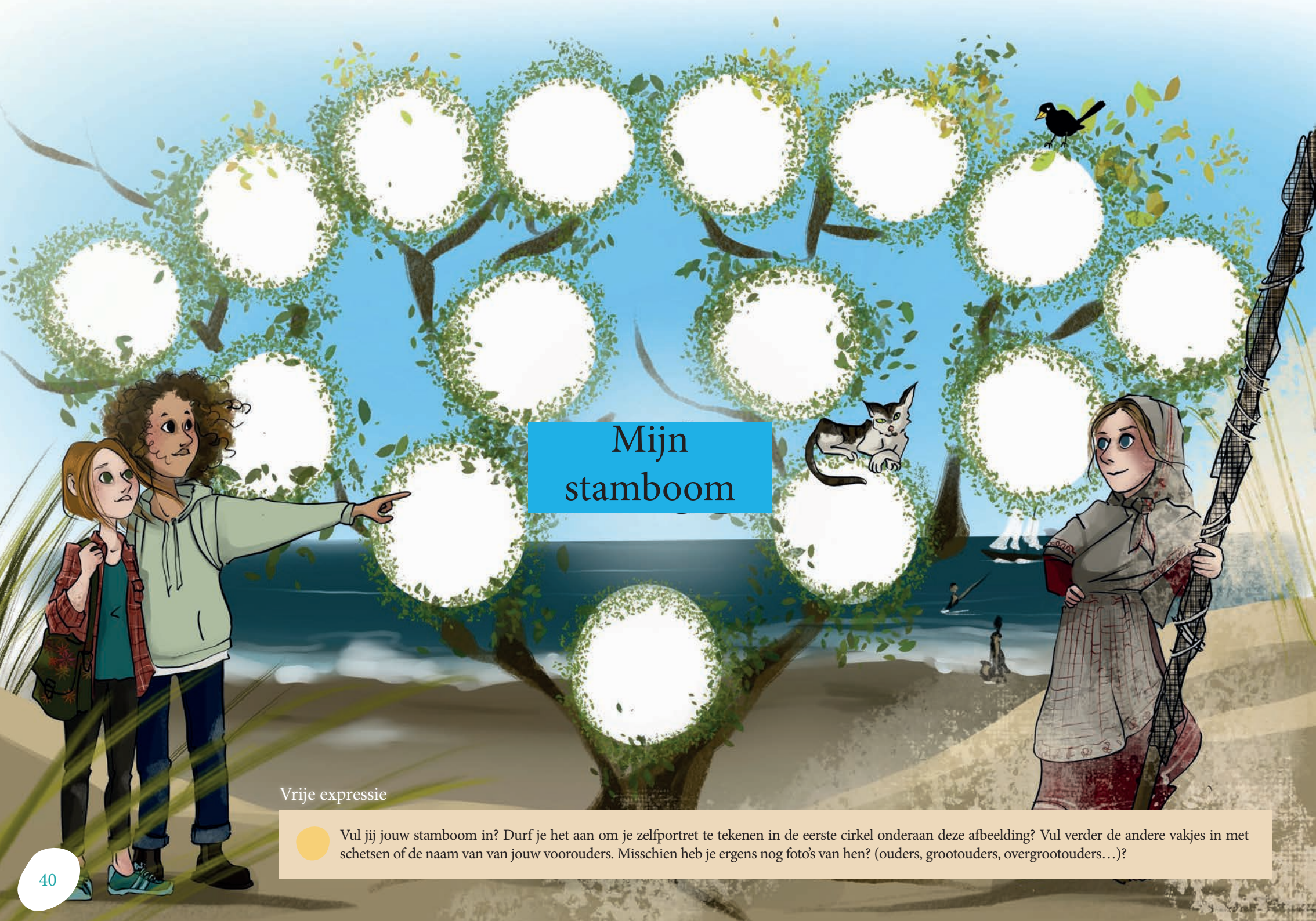
Onze economie heeft mensen nodig en grondstoffen, maar heeft ook een impact op de gezondheid en welzijn van mens en milieu (het gat).

Onze grondstoffen zijn eindig en geld is niet eetbaar.

Toekomst- en «out of the box»-denkers verdiepen zich zowel in het verleden als in nieuwe trends, om kritisch en creatief duurzame oplossingen te bedenken.

Hierboven het interieur van een vissershuisje. Onze kustlijn bestond rond 1900 vooral uit duinen, met hier en daar wat vissershuisjes tussen duin en polder. Ezels en koeien graasden er in de duingraslanden, zoals hierboven op de foto. In die tijd waren de eerste villa's in de duinen ook nog volledig omringd door natuur. Pas in de jaren 1970 rezen uit onze duinen hoge appartementsgebouwen. Enkele gebieden waren toen al beschermd en bouwen is er niet toegestaan, zoals hiernaast (links) het Natuurreservaat De Westhoek in De Panne, dat in 1937 al beschermd was als landschap. In 1957 ontving het gebied als eerste Vlaams natuurgebied het statuut van staatsnatuurreservaat.

Mijn stamboom

Vrije expressie

Vul jij jouw stamboom in? Durf je het aan om je zelfportret te tekenen in de eerste cirkel onderaan deze afbeelding? Vul verder de andere vakjes in met schetsen of de naam van van jouw voorouders. Misschien heb je ergens nog foto's van hen? (ouders, grootouders, overgrootouders...)?

Artistieke uitdaging

Vind je Jo en Rosalie leuke figuren en wil jij ook zulke mooie stripfiguren leren tekenen ?

Camille, artieste uit Parijs en illustrator van Jo & Rosalie, toont je de 4 fasen waarmee ze een personage ontwerpt. Vanuit fase 1 kan jij zelf ook je eigen personages leren tekenen. Je kan ook jezelf toevoegen als personage, en waarom niet een vervolg verzinnen aan hun verhaal?

En morgen?

Jo en Rosalie hebben begrepen dat het leven van de mensen, maar ook de natuur regelmatig verandert. Ze weten dat ook hun landschap en omgeving zal blijven veranderen. Dankzij hun uitwisselingen en hun reis naar het verleden zijn ze nu gefascineerd door de verschillende culturen over de grenzen heen, de mensen en de natuur met al haar opmerkelijke dieren en planten. Het meest verbaasden de twee tieners zich over de vaststelling dat het leven als uit verschillende puzzelstukjes bestaat, waar alles op de één of andere manier samenhangt. Daarom is het belangrijk om een zo rijk mogelijke biodiversiteit te behouden.

Ze maken plannen om de “Salines” van Fort-Mardyck en in de zone de Clipon in de regio rond Duinkerke samen te bezoeken. Ook het Zwin is een bezoekje waard, of de zeehonden aan de IJzermonding.

Les Salines, oude zoutmijnen, vertegenwoordigen een beschermd natuurgebied van 110 hectare met hoge ecologische waarde. De oude duin van Clipon, gelegen tussen de grote industrieën aan de haven van Dunkerque en de zee, wordt door tal van onderzoekers bestudeerd. De natuur ontwikkelt er namelijk een rijke en zeer onverwachte biodiversiteit: weide, braakland, duingrasland, duinpoelen en resten (vestigies) van oudere duinen... Het is een toevluchtsoord voor fauna en flora, waar heel veel trekvogels hun stek vinden.

In Knokke-Heist, is «Het Zwin» een oude zeearm of «slufter», waar de zee de duinen binnendrong. Het zoute zeewater zorgde daarna voor een uniek biotoop met heel specifieke planten en vogels.

Dankzij hun ontmoeting, hebben Jo en Rosalie ook hun Europees medeburgerschap ontdekt. Ondanks de taalbarrière ervaarden ze hun gemeenschappelijke ‘roots’, en ondanks de cultuurverschillen gingen ze elkaar sterk appreciëren. Ze vinden elkaar niet langer ‘raar’ omdat ze een andere moedertaal hebben. Integendeel, ze hebben zoveel van elkaar geleerd. De grens is er voor hen niet langer als het gaat om menselijke contacten, landschappen en milieu.

Ondanks hun jonge leeftijd hebben ze het belang begrepen van de Europese eenmaking: de mogelijkheid om vrij van het ene land naar het andere te reizen, om te wonen en te werken aan beide kanten van de grens, en de kracht om samen oplossingen te bedenken om de milieuproblematiek aan te pakken, strevend naar een leven in harmonie met de natuur en haar mensen.

Trek jij er morgen ook op uit over de grens, om van elkaar te leren en samen te werken aan een leuke toekomst? .

Jo en Rosalie duiken in elkaars wereld - FALC*

*FALC staat voor Facile à Lire et à Comprendre. Gemakkelijk te lezen en te begrijpen. Franse boeken worden in FALC vertaald door jongeren. Dyslexie of anderstalig? Met de FALC vertaling ben je altijd mee met het verhaal. Zoek eens wat Franse boekjes in FALC om je Frans te oefenen!

Jo en Rosalie

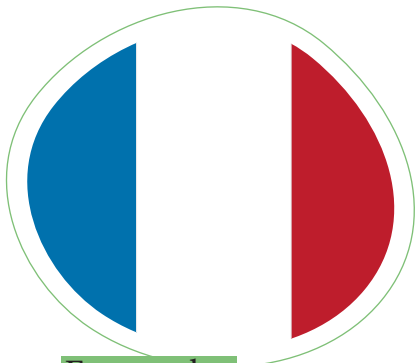
Jo en Rosalie zijn twee meisjes.

Jo is een Française en Rosalie is een Belg. Ze spreken een andere taal. Rosalie spreekt Nederlands en Jo spreekt Frans.

Jo en Rosalie hebben elkaar ontmoet in De Panne op een leuke attractie .

Ze zijn vriendinnen geworden. Via e-mail en chat hebben ze contact gehouden. Ze vertelden elkaar over :

- verhalen van de zee en van zeelui die naar IJsland vaarden.
- de gezamenlijke geschiedenis van hun overgrootouders in de vissersdorpjes Fort Mardyck en De Panne van toen.
- leuke plekjes in hun kustgemeente, om op ontdekking te gaan.
- hun land, hun taal, de oorsprong van hun naam, ...

Franse vlag

Belgische vlag

een attractie

zeelui

Vissersdorp

Marie
Édouard
Pierre
François
en Joséphine

een over over
over grootmoeder

een vissersdorp

waterput

Jo en Rosalie vertellen wat ze weten over de geschiedenis van hun familie.

Jo is de afkorting van Joséphine.

Joséphine was de voornaam van haar **over over over grootmoeder**.

De over over over grootmoeder van Rosalie heette Rosa.

In het begin van de jaren 1900, woonde Joséphine in Fort Mardyck.

Dat was toen **een vissersdorp** midden in de duinen.

Joséphine leefde in een huisje met één kamer samen met :

- **haar 2 broers** : Pierre en François
- **haar ouders** : Marie en Edouard.

Rosa leefde in De Panne, dat toen ook een vissersdorp was.

In hun huis was er geen elektriciteit.

Het water haalden ze buiten uit **een waterput**.

Zo was het hier vroeger

Voor Jo

In Frankrijk was de zomervakantie van 1 augustus tot 1 oktober.

De eerste zondag van oktober was het **kermis** of 'la ducasse' in Fort Mardyck.

Dan was het feest in gans het dorp.

Op school leerde Joséphine graag geschiedenis en aardrijkskunde, rekenen en **breien**.

Met haar kat **Mitzi**, ging ze vogels vangen om er **ratatouille** van te maken. Maar ze at eigenlijk liever macaroni met boter en cassonade.

Voor Rosalie

In België is er pas schoolplicht sinds de eerste Wereldoorlog.

Voor 1914 moesten de **kinderen werken** met hun ouders.

Rosa en haar familie aten vooral:

- witte bonen die gekweekt werden in het zand
- konijnen die ze vingen in de duinen.

Ze hielden ook varkens, geiten en schapen die ze lieten grazen in de duinen.

Joséphine met haar kat Mitzi

kermis

breien

ratatouille

kinderen die moesten werken

Ijslandvaarders: jongens op zee

Jo schrijft een verhaal van de **Ijslandvaarders** naar Rosalie.

Er waren tussen Oostende en Grand Fort Philippe 1000 vissers die naar Ijsland vaarden.

Voordat ze vertrokken, gingen de zeelieden en hun families naar :

- de kerk van **Notre Dame des Dunes** om te bidden.
- het **carnaval** om er gedurende 3 dagen te feesten.

In 1904, vertrokken de broer en de vader van Joséphine op **Ijslandvaart**.

Pierre was pas 14 jaar oud.

Heel wat dorpelingen van Fort-Mardyck zijn naar Dunkerque gekomen **om afscheid te nemen**.

afscheid nemen

Ijslandvaarders

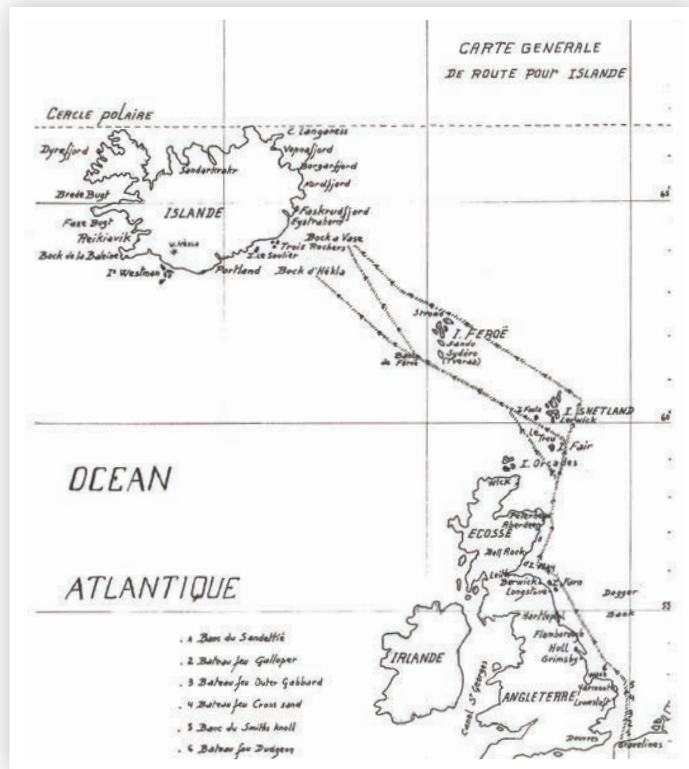

Notre Dame
des Dunes

carnaval

Ijslandvaart

Ijslandvaart

Rosalie wil meer weten over de **Ijslandvaart**.

Het leven van de **vissers-matrozen** is moeilijk op de boot.

De zeelui eten vooral **viskop met patatjes**.

De vissers zijn heel moe.

Na het werk slapen ze in de smalle **alkoofbedjes**. Ze mogen niet meer dan 4 uur slapen.

De oversteek duurt 10 dagen en dan vissen ze gedurende 2 maanden.

In Ijsland aangekomen, kunnen de zeelieden zich wassen, zich scheren en eens verse kleren aantrekken.

Ze houden een ruilhandel met de bewoners van Ijsland: ze ruilen er alcohol en gevangen vissen voor handschoenen en warme kleren. Het is daar koud in Ijsland.

In september varen ze terug naar de havens in België en Frankrijk.

De vrouwen van Fort Mardyck en De Panne kijken vanop duintoppen zoals de Kyckhill uit naar boten in aantocht.

Ze verwittigen de families van de zeelieden.

Vissers-matrozen
op de vissersboot

viskop
met patatjes

alkoofbedjes

Visser vrouwen

Jo vertelt aan Rosalie het verhaal van de vrouwelijke garnalvissers in Frankrijk.

Als ze 14 jaar is, stopt Joséphine met school want ze moet haar mama helpen bij het garnaal-kruien, of «la pêche à crevette».

Joséphine en haar mama gaan kruien bij laag water.

Om garnalen te vangen, hebben ze nodig:

- veel kleren in laagjes om warm te hebben.
- **een groot net** en materiaal om te kruien.

De vangst duurt wel 2 uren. Ze vangen 15 kilo garnalen.

Als het water weer opkomt, stoppen de vrouwen met kruien want dan wordt het gevaarlijk.

De mama van Joséphine kookt de garnalen. Joséphine verkoopt de garnalen aan de inwoners van het dorp.

Rosalie legt uit aan Jo hoe dat kruien gebeurde in België:

De vrouwen zoeken zeepieren . Rosa en haar mama vangen ongeveer 150 zeepieren op 2 uur tijd.

In België zijn er **garnalvissers te paard** .

Joséphine en haar mama

een groot net

Vrouwen zoeken zeepieren

garnalvissers te paard

En meisjes op het land

In 1910 wordt Joséphine 18 jaar.

Joséphine wil graag **trouwen** met Pierre Louis. Zij moet toestemming vragen aan haar ouders om te mogen trouwen, omdat ze nog geen 21 is.

De papa, de broers en de man van Joséphine vertrekken terug op Ijslandvaart.

Joséphine woont dan bij haar mama. Zij gaan **garnalen** vangen, en **werken op de akkers** om granen, aardappelen en bieten te oogsten: 11 uur per dag!

Rosalie vindt het boeiend om zich in te leven in de verhalen van de vissersvrouwen van toen.

De buurvrouw van Rosalie vertelde ook:

- na 1860, gingen veel Belgen werken in Frankrijk.
- de Belgische vrouwen werkten daar in de **fabrieken** van Coudekerque-Branche of Leffrinckoucke.

Jo et Rosalie zijn heel blij dat ze zoveel geleerd hebben:

- over hoe het leven hier was voor jongens en meisjes, zo'n goeie 120 jaar geleden.
- over hun familie en hun vissersdorp in de duinen.

Jo et Rosalie willen elkaar terugzien in de volgende vakantie.

trouwen

garnalen

fabrieken

Zij werken op de akkers

De Natuur in onze duinen en aan zee

Het is vakantie voor Jo en Rosalie !

Ze spreken met elkaar af op **het strand** .

Dan gaan ze naar het grenspad in de duinen, tussen Frankrijk en België.

Op dit wandelpad ontmoeten ze een jongeman. Zijn naam is Bart.

Bart werkt om de natuur te beschermen :

- de planten
- de dieren
- de bodem en het hele ecosysteem dat deze planten en dieren nodig hebben.

Bart, Jo en Rosalie zoeken **rupsen** en vlinders.

Ze zien een oranje vlinder met witte vlekken:

de Kleine parelmoervlinder.

het strand

Duinen

rups

de Kleine parelmoervlinder

De natuur aan onze kust

de kust

Elke vlinder heeft een bepaald plantje nodig voor zijn rupsjes. Voor de Kleine parelmoervlinder is dat het **Duinvioltje**.

Doordat het **warmer en droger wordt**, zijn er alsmaar minder van die plantjes en ook minder rupsen en vlinders.

Jo en Rosalie vragen raad aan Bart: «hoe kunnen wij deze waardevolle natuur beschermen?».

Bart legt uit aan Jo en Rosalie:

- zorg dat er geen **afval** kan terechtkomen in de natuur: stop je afval terug in je rugzak en werp het later in een vuilnisbak.
- laat dieren met rust, probeer ze niet te storen, het is hun thuis!
- let erop dat je geen planten en bloemen vertrappelt en pluk ze niet!

Jo en Rosalie willen zorg dragen voor onze mooie **kust**.

Duinvioltje

het wordt warmer en droger

afval

Jo & Rosalie

Le Carnet de

Dit boekje is de vrucht van een samenwerking tussen institutionele en associatieve natuureducatieve en culturele partners langs beide zijden van de Frans-Belgische grens.

Het verhaal van Jo & Rosalie herinnert ons hoe de landsgrenzen, erfenis van onze geschiedenis met de afbakening van staten en naties, een artificiële aard vertonen wanneer het gaat om menselijke relaties, cultureel erfgoed, landschappen, natuur, milieu en klimaatproblematiek ... Onze Europese integratie, ontstaan uit voluntarisme na Wereldoorlog II, biedt ons de mogelijkheid om ondanks taalbarrières en culturele verschillen, elkaar beter te leren kennen, een duik te nemen in elkaars werelden en samen te bouwen aan een duurzame toekomst.

Een bijzondere dankbetuiging aan Mauricette Gellé (Fr), Anne-Marie Benoit (Fr) en Karine Cordier (B), die Jo & Rosalie inspireerden met hun getuigenissen uit hun familiegeschiedenis over ons gezamenlijk verleden.

Dank ook aan allen die passioneel werken aan het behoud en de bescherming van ons leefmilieu, aan Camille Demey-Nguyen voor haar talentvolle illustraties en aan Valérie Ducrocq voor de realisatie, coördinatie en internationale samenwerking.

JO & ROSALIE

vind je ook digitaal bij:

www.depanne.be

en/of www.duinpanne.be:

www.ville-dunkerque.fr/carnet-jo-rosalie

Een samenvatting is er ook beschikbaar in het Duits en in het Engels

Ontdek ook het Franse lied met videoclip « Joséphine », geschreven en uitgevoerd door Fabrice Rischebé via deze QRcode:

EDITIE NL 2022